

Fantastična Baranja

Kako biti dijelom i tajne i čuda

Slama, međunarodni land art festival, na polju Obiteljskog gospodarstva Fallerovi dvori Lug, početak kolovoza

Današnja hrvatska Baranja bila je naseljena još u prapovijesnoj davнини. Iz vremena Rimskog Carstva poznate su nam granične postaje i utvrde na mjestu današnje Batine, Zmajevca i Luga te na području Kopačeva, a izvori bilježe i naselje na području Popovca. U srednjem vijeku kada ugarsko-hrvatski kraljevi uspostavljaju sustav županija, među najstarijima, s početka XI. stoljeća, je i Baranja, a prvotno joj je središte na području današnjeg Branjinog Vrha. Baranjska županija se tijekom čitava srednjeg vijeka protezala i na južnu stranu Drave sve do Našica i Orahovice u podnožju Krndije. Većina današnjih naselja u hrvatskoj Baranji spominje se još u XIII. stoljeću. Ona su se u srednjem vijeku pretežno nalazila u posjedu velikaških obitelji, od kojih su neke bile trajno nastanjene na tome tlu, kao Čeminački, Biljski, Monoštorski, Lučki i drugi, a nekima su se matični posjedi nalazili drugdje. Od crkvenih ustanova u Baranji znatnije su posjede držala dva ovdašnja samostana. U blizini stare utvrde u Branjinom Vrhu osnovan je, vjerojatno u XII. stoljeću, benediktinski samostan Sv. Mihaela Arkandjela, pokraj kojeg se razvilo naselje i kasniji grad Beli Manastir. Osim toga, u podgrađu utvrde Kisköszeg (današnja Batina), utemeljen je vjerojatno u ranom XIV. stoljeću pavlinski samostan Svetog Spasitelja. S područja današnje hrvatske Baranje, iz sela Luga (u ono doba zvanog Laskó, što je i danas mađarsko ime toga sela), pote-

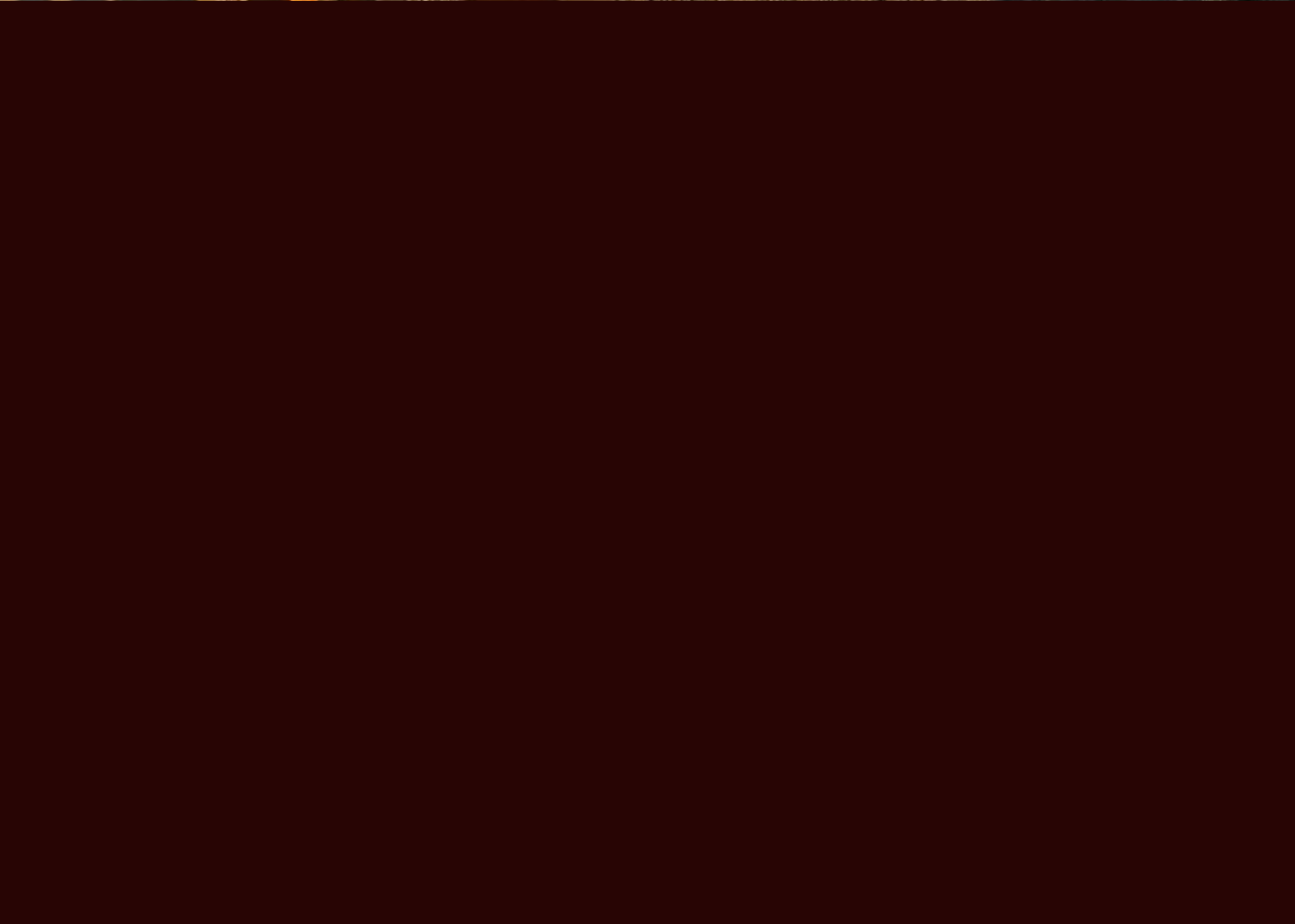
kao je franjevac Oswald Laskai, jedan od najistaknutijih propovjednika i crkvenih pisaca u Ugarskoj na kraju srednjeg vijeka, a među više učenih ljudi iz Baranje koji su u kasnom srednjem vijeku djelovali na europskim sveučilištima je i Vincent iz Topolja (Vincentius de Izsep), koji je potkraj XV. stoljeća u Krakovu magistrirao slobodne umjetnosti.

Kada je 1553. biskup i državnik Antun Vrančić plovio niz Dunav na diplomatskom putu u Carigrad, zabilježio je tri baranjska naselja koja je vidio s lađe: razrušenu utvrdu Kőszeg (Batina) i trgovišta Vörösmart (Zmajevac) i Laskó (Lug). Osmanski putopisac Evlija Čelebi opisao je dva baranjska naselja, jaku utvrdu Dardu i također dobro utvrđenu drvenu palanku Baranjavar (Branjin Vrh). Poznati lutajući i dvorski pjevač i pjesnik Sebastijan Tinódi boravio je 1542. u Branjinu Vrh u sastavljanju mađarski spjev o gospodarstvu Valpova Petru Perényiju. Značajan i opsežan književni rad na baranjskom tlu povezan je s počecima crkvene reformacije, gdje se ističu imena Mihaela Starina (Mihály Sztárai), Stjepana Kiša Segedinca (Szegedi Kis István), Stjepana Beythe (Beythe István), ali i obraćenika na katoličanstvo Mihaela Veresmartija (Veresmarti Mihály).

Pri obnovi županijskog sustava Baranjska županija, sa središtem u Peču-hu, ostala je u sklopu mađarskog dijela države te je na Dravi razgraničena s Virovitičkom županijom, koja je pripala hrvatsko-slavonskim zemljama, i takvo je upravno uređenje potrajalo sve do kraja Prvog svjetskog rata. Između tridesetak naselja što su pripadala baranjskom vlastelinstvu Eugena Savojskog, za sjedište uprave bilo je izabrano selo Bilje (mađarski Bélye), prema kojemu je vlastelinstvo prozvano Beljskim.

Taj posjed, u kojem je bila okupljena glavnina hrvatske Baranje, protezao se u Podunavlju od Batine do Kopačeva, kao i zapadno i sjeverno od Banskog brda, te je obuhvaćao naselja Petlovac, Beli Manastir, Branjin Vrh, Popovac, Branjinu, Duboševicu, Topolje i druga. Drugo veliko baranjsko vlastelinstvo iz habsburškog doba bilo je okupljeno oko Darde, a pripadalo mu je još dvadesetak naselja, od kojih se u današnjoj hrvatskoj Baranji nalaze Baranjsko Petrovo Selo, Jagodnjak, Bolman, Karanac i još neka.

BARANJSKO PETROVO SELO *Petarda*

U narodu je naselje poznato pod imenom Petarda jer se u povijesnim knjigama prvi put spominje 1276. mađarskim imenom Peturd, a onda 1332. kao Peterd. Današnji naziv dobilo je nakon Prvog svjetskog rata. U mjestu je sjedište Župe Sv. Lovre, đakona i mučenika, osnovane još 1903, a crkveni god mještani obilježavaju 10. kolovoza.

BOLMAN *Okružen poljima*

Bolman je smješten u zapadnom dijelu, u mikroregiji Baranjske nizine. Udaljen je 8 km sjeverozapadno od sjedišta općine Jagodnjaka, 32 km od Osijeka i 12 km od Belog Manastira. Leži u ravnici koja se blago spušta od sjevera prema jugu ka rijeci Dravi. Naselje je okruženo poljima što se prostiru sve do pridravskog nasipa (benta). Između nasipa i Drave je šumsko područje.

BELI MANASTIR *Pélov Samostan*

Jedini baranjski grad i administrativno središte Baranje. Izrastao je na jugozapadnim padinama Baranjske planine, gotovo na pola puta između Osijeka na jugu i mađarskog grada Mohača na sjeveru. Ime grada vuče korijen još iz srednjeg vijeka. Godine 1227. ugarski palatin Moys de Daro na svojem je imanju u mjestu Pél sagradio samostan. Zbog toga je mjesto poslije nazvano Pél Monostor (Pélov Samostan).

NOVI BEZDAN *Janjeći rep*

Janjeći rep je naziv udruge ovčara iz Novog Bezdana, smještenog u zapadnom dijelu Baranje u mikroregiji Baranjske ravnice. Na popisima stanovništva Novi Bezdani se iskazuje kao naselje od 1869. godine. Udaljen je 6 km jugozapadno od općinskog sjedišta Petlovača i 12 km jugozapadno od Belog Manastira, a leži na nadmorskoj visini od 90 m.

ŠUMARINA *Benge*

Nakon Prvog svjetskog rata naselje Benge postaje Šumarina. Godine 1591. ovdje je živjelo slavensko stanovništvo. Naseljeno je bilo i 1687. godine, a nakon toga je mjesto opustjelo. Vrijeme ponovnog naseljavanja nije poznato, ali se zna da su godine 1712. u naselju živjeli katolici. Početkom XIX. stoljeća počinju se doseljavati Nijemci.

BRANJIN VRH *Baranyavár*

Branjin Vrh je smješten na obali Karašice, udaljen 3 km sjeverno od Belog Manastira, 35 km sjeverno od Osijeka, 23 km južno od grada Mohača u Mađarskoj (12 km od graničnog prijelaza Duboševica), na nadmorskoj visini od 92 m. Spominje se 1150, a zatim 1332. pod imenom Castrum Borona, zatim Baranyavár.

PETLOVAČA *Selo cvijeća*

Naselje u tokutu između Drave, Dunava i mađarske granice. Petlovačka općina dio je šireg nizinskog, plodnog područja Baranje. Kroz povijest selo je najprije nosilo ime Szent Istvan Sveti Josip, a kasnije su ga nje-mački naseljenici preimenovali u Blumen-dorf, Selo cvijeća. Stara seoska dvorišta i danas svjedoče o cvjetnoj povijesti.

JAGODNJAK *Sred plodnog zemljišta*

Općinsko središte Jagodnjak (Bolman, Novi Bolman i Majške Međe) zovu i imenima Kačvala ili Kačvola, a nalazi se usred velikog i plodnog zemljišta. Dijelovi današnjeg naselja su zaseoci koji uglavnom više ne postoje: Bajmok, Bikaš, Brešće, Brod, Brod-Pustara, Čemin, Deonice, Grablje, Karaš, Mali Jagodnjak, Milina, Pjeskovi, Projina Međa, Rit, Staro Selo, Šakarine, Trbičeva Ada i Zornice.

KNEŽEVO *Kornbinat Belje*

Naselje u sastavu Općine Popovac, 9 km sjeveroistočno od Belog Manastira. U okolini ima prapovijesnih i srednjovjekovnih nalazišta, a uz barokni dvorac nalazi se perivoj iz XIX. stoljeća. U dvorcu su smješteni ostaci vrijedne arhive Poljoprivredno-industrijskog kombinata Belje, nažalost u velikom dijelu uništene. U Kneževu je i napuštena zgrada nekadašnje uprave beljskog gospodarstva.

POPOVAC *Puca pogled*

U općini Popovac (Branjina i Kneževo) u nešto više od 900 kućanstava živi gotovo dvije i pol tisuće ljudi. Naselja su razmješena u plodnom prostoru između državne granice s Mađarskom i Baranjske planine, s čijih sjevernih padina za vedrih dana puca pogled na mađarski dio Baranje. Popovac ima snažnu ribičku organizaciju (Karašica).

KAMENAC *Kameno brdo*

Smješten je na južnim padinama Banske kose, u južnom podnožju 243 m visokog brežuljka koji se zove Kamenjak, odn mađarski Köhegy, što znači Kameno brdo. Kamenac je udaljen 3 km sjeverozapadno od sjedišta općine Kneževih Vinograda, 30 km od Osijeka i 15 km od Belog Manastira.

SUZA *Podrumi i čarda*

Mjesto se prvi put spominje 1252. u darovnici kralja Bele IV. kao Chuza. U razdoblju od 1698. do 1734. selo je u vlasništvu Eugena Savojskog, a tijekom revolucije 1848/49. mještani su oslobođeni kmetstva. Danas je to poljoprivredno selo. Stanovnici uzgajaju pšenicu, ječam, kukuruz, suncokret, vinovu lozu i voće. U glavnoj ulici Suze nalaze se i podrumi glasovitog baranjskog vinara Ljudevita Kolara.

ČEMINAC *Šahisti*

Naselje je smješteno uz magistralnu cestu koja vodi od Osijeka, preko Belog Manastira do granice s Mađarskom. Na tom području u nešto više od 1100 domaćinstava živi više od tri i pol tisuće stanovnika. Kuriozitet je da su se Čeminčani čak i u širem regionalnom kontekstu najčešće pojavljivali kao vrlo uspješni šahisti.

KOTLINA *Trešnje i šljive*

Kotlina je mjesto s naročito lijepim položajem u živopisnoj dolini opkoljenoj vinogradima, na čijem zapadnom kraju počinju još tri prelijepe doline. Stanovništvo se bavi ratarstvom, voćarstvom (trešnje i šljive), a vinogradarstvo prati proizvodnja vina. Brdovito područje i u doba vlastelinstva Belje obilovalo je vinogradima s prvoklasnim vinom (čuveno bijelo vino) koje se dobro prodavalo.

ZMAJEVAC *Surduci*

Zmajevac je izrastao iz rimske kolonije Ad Novas. Pod imenom Verusmorth se spominje 1246, a pokraj sela na brijegu Varheđ pronađeni su ostaci tvrđave. Za mjesto je vezana i srednjovjekovna legenda o crvenokosoj djevojci Marti, koja se bacila u ponor. U surducima, osobitim vinskih ulicama, može se uživati i u vrhunskoj gastronomskoj ponudi, posebno kod vrhunskih vinara Miške Gerštmajera i Damira Josića.

KARANAC *Etno selo*

Mjesto, koje je nekada pripadalo vlastelinstvu Darda, nadaleko je poznato kao etno selo. Danas u njemu živi nešto više od tisuću stanovnika. Posljednjih godina postalo je magnet za brojne strane i domaće turiste koji uživaju u bogatoj gastronomskoj i turističkoj ponudi. Trećinu njegova područja pokrivali su vinogradi i šume, a mještani su proizvodili izvrsno vino. Danas uspješno čuvaju i tu tradiciju.

KNEŽEVI VINOGRADI *Suljoš*

Za vrijeme Rimljana u ovom je mjestu bila kolonija pod nazivom Donatium, pa je Suljoš, kako još nazivaju Kneževe Vinograde, jedno od najstarijih mjesta u Baranji. Današnja općina pokriva istočni dio Baranje, na njenom području nalazi se i dio Parka prirode Kopački rit, a općinska istočna granica prelazi i na lijevu obalu Dunava.

MIRKOVAC *Pustara*

Mirkovac, naselje u općini Kneževi Vinogradi, kao nekadašnja pustara čuva važan dio poljoprivrednogospodarske povijesti. U središtu Mirkovca podignuta je prije nekoliko godina manja kapelica, prvo katoličko obilježje u toj pustari otkako je izgrađena. Mirkovčani sa svojim gostima slave crkveni god na blagdan uzvišenja Svetog križa.

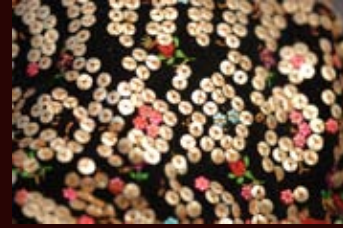
DARDA *Na prolazu trgovcima*

Prvi se put spominje u doba Rimskog Carstva pod imenom Tarda. Nalazeći se na putu za Mursu (Osijek), bila je naruku trgovcima koji su dolazili s prostora današnje Rusije te srednje i sjeverne Europe. U središtu Darde je dvorac stare mađarske obitelji Esterhazy, koja je uza nj imala i crkvicu Sv. Ivana Krstitelja.

LUG *Laskava Grada*

Lug je smješten u južnom dijelu Baranje, u mikroregiji Dravsko-dunavskih ritova. Godine 1591. naziva se Laskava Grada i ima 211 poreznih obveznika Mađara. U naselju je i vrijedno arheološko nalazište iz rimskog doba, na mjestu današnje crkve nekada je stajala rimska tvrđava. Do XVII. stoljeća uz Lug je tekao Dunav te su bili razvijeni ribarstvo i riječna trgovina.

DUBOŠEVICA *Nošnja*

Selo bogato zemljom i dukatima, običajima i nošnjom. Ravna cesta od Belog Manastira ide na sjever prema mađarskoj granici, pred kojom je odvojak puta što između njiva vodi prema Duboševici. Cijelo se selo smjestilo iza crkve, a posebnost je da glavna cesta ne prolazi kroz samo selo, nego pored njega.

BILJE *Lovački dvorac*

Bilje je općinsko središte koje ima sve osobine tradicionalnog i mirnog baranjskog mjesta, premda je gotovo u predgrađu sjedišta cijele Osječko-baranjske županije. Prepoznatljivo je po lovačkom dvorcu princa Eugena Savojskog, koji je izgrađen nakon pobjede nad Turcima. Dvorac ima jedan kat s niskim tornjem na ulazu te prizemna krila. Građevina je okružena zaštićenom park-šumom.

DRAŽ *Most*

Živopisno malo baranjsko selo kroz koje vijuga Karašica, i u koje se dolazi preko sedam mostova. Smješteno je u podnožju brda bogatog voćem i vinovom lozom, uz rukavac Dunava, oko kojega su nepregledne šume, Šarkanj i Vrblje, pune divljači te ispresijecane kanalima s bogatstvom različitih riba. Na sjeveru je Stari Dunav, koji je prirodni ribnjak.

GAJIĆ *Mali gaj*

Mjesto okruženo zelenilom, a i samo prošarano zelenilom razgranatih voćaka po seoskim dvorištima i vrtovima. Mali gaj pun pjeva ptica, svježine, blagodati. Neveliko selo je složeno kao u kutiji. Na sredini su nogometno igralište, zvonik, jer nema crkve, i bivša škola, a danas mjesni dom. Mještani se bave voćarstvom i vinogradarstvom.

VARDARAC *Čošak šume*

Vardarac (Vardaroc) je 1591. bio povlašteni vakuf-posjed s 80 mađarskih obitelji. Spominje se 1713. kao mađarsko selo s 12 obitelji u okviru kneževskog vlastelinstva. Vardarcu je pripadala pustara Sarokerdo (Čošak šume) gdje su početkom XIX. st. živjele jedna-dvije obitelji, a krajem XIX. st. javlja se nešto katoličkih i pravoslavnih obitelji te je 1914. ovdje živjelo 49 stanovnika.

BATINA *Zeleni otok*

Naselje i pristanište na mjestu gdje Bansko brdo izbija na Dunav, poznato još u rimsko doba. Najvažnija veza Baranje s Bačkom vodi preko mosta na Dunavu gdje je granični prijelaz. Dokument o osnutku potječe iz 1720, dok se kao pustara spominje već 1591. Impresivni su Zeleni otok i cijela panorama Dunava, strmi lesni odsjeci Banskog brda i galerijske šume na plavnim ravninama te spomenik kipara Antuna Augustinčića.

PODOLJE *Kirvaj na Sv. Anu*

U samom podnožju brda danas je malo selo s tek stotinjak stanovnika. Ponad sela, u brdu, među zelenilom stoji crkva, a odmah iza nje je groblje. Do crkve alejom kestena vodi mnoštvo stepenica, a s uzvisine puca vidik na bližu i dalju okolnicu. Crkva je posvećena Svetoj Ani i na njen se blagdan još održava kirvaj.

TOPOLJE *Gajdaši*

Malo i privlačno selo u samom središtu poljoprivrednih površina ima i svoje znamenitosti: Šokačku kuću i gajdaše, nekada dida Gršu, a danas gajdašicu Maju. Kroz selo vodi cesta, ravna kao nacrtana, s kućama s jedne i druge strane. Ima Topolje i svoje sporedne ulice. Sjeverno od glavne ceste se granaju i čine splet, zaokružujući i vežući kuće u cjelinu.

LUČ *Topovska opeka*

Vrlo staro selo, na jugu i zapadu omeđeno rječicom Karašicom, a Albrehtovim kanalom na sjeveru i istoku. Selo je smješteno sjeverno od samog središta općine Petlovac. Na oranicama na jugozapadnom kraju sela nerijetko su znali iskopati velike šesterokutne opeke, vjerojatno topovsko punjenje.

KOPAČEVO *Blizina močvare*

Smješteno je na samom rubu Parka prirode Kopački rit. Selo je bogato nasadima voća i povrća, a posebnost mu daje blizina močvare. Na području sela pronađeno je 11 ukrašenih pretpovijesnih posuda i dvije brončane narukvice. Ovdje su i Rimljani podigli naselje, koje se najvjerojatnije zvalo Ad Labores, i utvrdu za obranu od barbara. Tragovi se mogu vidjeti na starim zemljovidima beljskog vlastelinstva iz XVIII. st.

GRABOVAC *Ribolov na kanalima*

Lijepo i uredno mjesto koje resi katolička crkva sv. Martina Biskupa sjedište je više kulturnih i sportskih udruga, uključujući lovačko i sportskoribolovno društvo. Riba se lovi na Grabovačkim kanalima, koji se prostiru od Parka prirode Kopački rit sve do Mirkovca.

TIKVEŠ *Uzgoj divljači*

Smješten u istočnom dijelu Baranje, udaljen je 19 kilometara od središta općine, Bi-lja. Gospodarsku osnovu čine poljodjelstvo i stočarstvo, lov i uzgoj divljači u okviru Hrvatskih šuma i nadzor u Parku prirode. Od kraja XIX. st. kao pustara zvana Tokos u sastavu je naselja Vardarac, a od 1921. do 1931. zaselak je sela Luga.

Fantastična Baranja

Fantastična Baranja ostala je kakvom je i bila, a njezine životne sokove prepoznajemo i na autentičnim smotrama narodnog stvaralaštva na kojima se slavi život i mudrost što je ljude ovog prostora oduvijek upućivala kako živjeti s prirodom i od prirode.

Fantastična Baranja

14
16
18
20

ČAROLIJA
PRIRODA I ČOVJEK
ZAVIČAJ

Mistični trokut
Ostala je posebna
Jedno zbog drugoga
Ljepota naših života

Na lijevoj (sjevernoj) obali Drave nalazi se hrvatski dio povijesne pokrajine Baranje, čiji je veći dio u Mađarskoj. Mađarski dio Baranje je zasebna županija, dok se hrvatska Baranja nalazi u sastavu Osječko-baranjske županije. Hrvatski baranjski "trokut" omeđen je Dunavom na istoku, mađarskom granicom na sjeverozapadu i Dravom na jugozapadu.

22
24
26
28

ŽELJE RIMSKIH CAREVA
PLAVI ŠINOBUS
LJETO JE DAR

Kalendarsko ruho
Vinska mudrost
Zlatno brdo
Branjin Vrh

Jedna od prirodnih zanimljivosti hrvatske Baranje njezina je jedina veća uzvisina Banska kosa ili Banovo brdo, s Kamenjakom kao najvišom kotom (243 m). Njen praporni pokrov pogoduje vinogradarstvu pa otud potječu odlična baranjska vina. Na padinama Banske kose oblikovali su se djelovanjem vodenih bujica "surduci" ili sutjeske, u čijim stranama žitelji tradicionalno prave podrume i ostave, djelomice ili posve izdubljene u praporu.

30
32
34
36
38
40
42

RAMSARSKO PODRUČJE
FOTOSAFARI
IDEALNA STANIŠTA
PLITKA, TOPLA VODA
298 VRSTA PTICA
GOLEMO STABLO

Putovanje kroz močvaru
Močvara
Kopački rit
Životinjska zemlja
99 dana, 44 riblje vrste
Život ptica
Orlovo gnijezdo

U samom kutu između Drave i Dunava i sjevernije uz Dunav prostire se močvarno i šumsko zemljište zvano Kopački rit. To močvarno područje održavaju visoke vode velikih rijeka koje se u nj slijevaju svakog proljeća. Vodeni rukavci i močvare izmjenjuju se s izdignutijim dijelovima tla, "gredama", tvoreći zamršen labirint u kojem se snalaze samo lokalni žitelji i znalci.

44
46
48
50
52

ZLATNI JELEN
LOVAČKA REZIDENCIJA
TOPOLJE
ESTERHÁZY

Park jelena
Rika
Princ Eugen
Bez tornja
Okolo Darde

Veliki dio hrvatske Baranje stoljećima je pripadao beljskom vlastelinstvu Eugena Savojskog, višestrukog pobjednika nad Turcima, koji je dao sagraditi barokni lovački dvorac okružen perivojem, a u spomen na pobjedonosne bitke na sjevernom rubu hrvatske Baranje podigao je i monumentalnu baroknu crkvu. Drugo veliko baranjsko vlastelinstvo iz habsburškog doba bilo je okupljeno oko Darde, a prvi mu je vlasnik bio još jedan habsburški vojskovođa.

54
56
58
60
62

JANOSZ HORVAT
DRUŽENJA
KADA ROSA BLISTA
LIPE I STRAŠNE BUŠE

Tiha plavičasta maglica

Kopačevski stari ribar

Stare pjesme

Na Puškašu

Kola na krovu

Bliže Dunavu nižu se stara, nekoć mahom mađarska sela, koja i danas znatnim dijelom nastanjuju Mađari. Oni ovdje tradicionalno pripadaju kalvinističkoj Reformatskoj crkvi, koja se u ovom dijelu učvrstila još sredinom xvi. stoljeća. Za širenje reformacije na tom području zaslužan je propovjednik i pisac Mihovil Starin (Mihály Sztárai), koji je oko 1550. vodio župu u selu Lug (mađ. Laskó). Sjećanje na nj čuva se u tamošnjoj kalvinističkoj crkvi, koja po običaju, za razliku od katoličkih i pravoslavnih, na zvoniku ima zvijezdu umjesto križa.

64
66
68
70

FIŠ
POBJEDA
KRALJEVI, DRŽAVNICI, VOĐE

Crveni vijenci i niske

Crvene ljute papričice

Batina

Visoki gosti

Poslije Prvoga svjetskog rata jugoistočni dio dotadašnje Baranjske županije pripojen je Kraljevini SHS. Kao saveznica Njemačke i Italije, Mađarska je 1941. silom zaposjela Baranju, no u Batinskoj bitki 1944. postrojbe sovjetske Crvene armije i jugoslavenskih partizana potisnule su njemačke i mađarske okupacijske snage.

72
74
76
78

BILJE, BELYE
KOČIJAŠI, PARADOŠI, BIROŠI
BRAŠNO, MLIJEKO, MESO

Usred žetve

Belje

Pustara

Najplodnija zemlja

U novoj Jugoslaviji nakon 1945. jugoistočni dio Baranje je prema kriterijima relativne hrvatske većine u stanovništvu Baranje te prometne i gospodarske upućenosti na Osijek i istočnu Slavoniju priključen Narodnoj Republici Hrvatskoj.

80
82
84

VELIKA BARANJA
SPUŠTENI PROZOR

Tisuće malih zrcala

Neukroćeno prostranstvo

Zeleni misterij

Glavno je naselje hrvatske Baranje Beli Manastir. U procesu raspada SFRJ na prostoru Baranje uspostavljen je režim tzv. Republike Srpske Krajine, no nakon vojnog sloma kninskog dijela te tvorevine, Erdutskim sporazumom iz studenoga 1995. dogovorena je mirna reintegracija Baranje, koja je dovršena 1998. godine i područje je vraćeno u sustav Republike Hrvatske.

Mistični trokut

Obrubljena Dravom i Dunavom i podijeljena hrvatsko-mađarskom državnom granicom, na istoku začarana močvarom, na jugu i jugozapadu zaštićena riječnim rukavcima, a na sjeveru i sjeverozapadu otvorena za povezivanje vinskim cestama i puteljcima – Baranja je danas i dalje vrlo zatvorena, gotovo izolirana i mističnija nego ikada prije. Dario Topić

ČAROLIJA

Ostala je posebna

Stari alati i zanati Na međunarodnoj izložbi folklornog naslijeđa, koja se u lipnju u sklopu etno susreta održava u Bilju, mogu se razgledati i stari alati, a spretni majstori poučit će zainteresirane i starim zanatima.

Unatoč obnovi starih mostova i izgradnji novih, bez obzira na to što njome prolazi nekoliko međunarodno važnih prometnih pravaca i na činjenicu da je sve zanimljivija turistička destinacija – Baranja uspijeva biti posebnom.

Dario Topić

Razlog zašto je Baranja do danas ostala posebnom možda je u tome što ljudi ovdje ljubomorno čuvaju i pamte priče starije nego što su njihove obitelji, priče koje prenose tajne o životu i preživljavanju, o ljubavi i umiranju, vinima, ljutim papričicama, specifičnom ribolovu, svadbama, bušama, pudarinama, ščetkanicama, paunićima, slamnjačama i kandi-lama. Zahvaljujući toj još uvijek postojećoj etno čaroliji, koju je moguće iščitavati s lica mještana u naseljima izvan glavnih cesta, Baranja privlači, ali nikada se ne otkriva do kraja.

Kroz Baranju je vodila i važna cesta koja je povezivala veća gradska središta Mursu (Osijek) i Sopijanu (lat. Sopianae, današnji Pečuh). Ostaci te ceste još su se i u XVIII. stoljeću upisivali na zemljovide. Kada je car Dioklecijan potkraj III. stoljeća preustrojio Rimsko Carstvo, područje današnje hrvatske Baranje pripalo je Drugoj ili Sirmijskoj Panoniji (Pannonia Secunda ili Pannonia Sirmiensis), čija je glavnina obuhvaćala istočnu Slavoniju i Srijem.

PRIRODA I ČOVJEK

Jedno zbog drugoga

Veslanje Veslački klub Baranja održava regate u listopadu u Dražu na Starom dunavcu.

U Baranji priroda i čovjek žive ne samo jedno s drugim, nego jedno zbog drugoga. Dario Topić

Stari Baranjski dobro poznaju zakone opstojnosti močvara, koje ovise o specifičnom vodnom režimu rijeka Dunava i Drave. Njihovi vodostaji rastu kada se u proljeće počinje otapati snijeg i led u Alpama. Dravskim tokom, budući da je kraći, stiže do ušća u Dunav prvi vodeni val. Široko dunavsko korito u tim trenucima još može primiti tu veliku količinu vode, ali kada i dunavskim tokom stignu bujice, silna se voda, naišavši na prirodnu prepreku prethodno pristiglog dravskog vala i Aljmaške planine, sustavom kanala slijeva u Kopački rit. Stoga na ovom području Dunav ima izgled delte i stvara niz rukavaca – *dunavaca*, a ulazeći i izlazeći iz poplavljenog područja Kopačkog rita voda formira specifičan reljef koji još nije dovoljno znanstveno istražen.

ZAVIČAJ

Ljepota naših života

Dunav-Drava Istodobno u četiri sela, Bilju, Kopačevu, Vardarcu i Lugu, odvijaju se u listopadu međunarodni programi etno sajma: prodajne izložbe rukotvorina i proizvoda izrađenih tradicionalnim alatima od prirodnih materijala, folklorne smotre, gastronomske prezentacije i degustacije te prezentacijske radionice starih zanata.

Moja baka Kristina uvijek mi je govorila kako je najteže opisati prirodu. Posvema jasno shvaćam kako je bila i više nego u pravu. Moja druga baka, Valerija, znala je pak često kazati kako je Bog uvijek čuje kada mu negdje u otvorenome polju uputi riječ. Delimir Rešicki

Stara je i otrcana istina da, u vrijeme dok još traju, nismo nimalo svjesni lahora, lakoće i ljepote djetinjih dana. I još je otrcanija ona koja kaže da djetinjstvo i mladost, samo naizgled paradoksalno, prestaju onoga trenutka kada potpuno i bez utjehe prvi put postanemo svjesni te jedine, doista neponovljive ljepote života. Baranja me u svakome trenutku, svakim svojim mirisom, svakom svojom travkom, svakim svojim poljskim puteljkom, svakim surdukom, svakim čokotom punim grozdova i slatkih boba, svakom pahuljom u oštrome zimskome zraku uvijek podsjeća na vlastito djetinjstvo. Kada sam u Baranji, uvijek potpuno usporedno živim barem dva života – vraća se onaj koji je tako nepovratno prošao i puno intenzivnije nego u gradskome svakodnevlju osjećam ovaj, koji mi se događa sada. To je onaj istodobni osjećaj melankolije, ali i epifanije, koji valjda svaki čovjek osjeća u svome pravome i jedinome zavičaju.

Kalendarsko ruho

Malo je zemljovida koji se tako silno mijenjaju kada ih oboji različito kalendarsko ruho. Jer od crnila baranjske zemlje do bjeline čistoga baranjskoga snijega put je koji prijeđe malo koji krajolik. Ili su to golemi smotuljci slame koji nakon žetve mirno leže na poljima. Ili batrljak kukuruzovine zaostao negdje u polju, a kojega još nije posve pokrio snijeg koji iznova gusto pada. Ili je to možda prepelica koja iznenada izleti iz žitnoga polja. Ili je to brk onoga

*istoga kukuruza, ali ranije, kada je podnevna jara pronalazila put do klipa
zaodjenutoga u skoro pa već suhe zeleno-sive marame što su znale da uskoro
dolazi tamnozlatna jesen.... I tako, u nedogled ravnice koja vam nigdje ne da
skriti se od obilja neba i tuge koja po njoj pada. Delimir Rešicki*

ŽELJE RIMSKIH CAREVA

Vinska mudrost

Pudarina Taj naziv za običaj čuvanja grožđa u zrenju između Velike i Male Gospe (15. kolovoza do 8. rujna) krije mnoge zanimljive događaje, pa i međusobno odmjeravanje djevojaka i mladića. Oko Velike Gospe djevojke su, obično u pratnji neke starije žene, odlazile do podruma i gatora. Tijekom dana njihova pjesma i pocikivanje rastjerivali su ptice i druge štetiočine koje bi napadale dozrele grozdove, a ostatak vremena posvećivale su vezenju ruha. U predvečerje pridružili bi se momci koje su djevojke čekale cijeloga dana te bi se uz svirku gajdi, pjesmu i kola rađale nove ljubavi.

Surduk festival Međunarodni kulturni događaj u kojemu na prijelazu iz proljeća u ljeto, u lipnju, vinari i umjetnici udruženim snagama nude posjetiteljima nezaboravan doživljaj. Beli Manastir, Kneževi Vinogradi, Zmajevac, Suza, Karanac i druga mjesta: izložbe, koncerti, etno sajam, etno radionice, sajam vina. Kontakt: TZ Baranje. www.surduk.com, 031 702 080

I danas je moguće u podrumima i na skrivenim vinskih cestama čuti pokoji legendu o vinu. Ili kakvo zrnice vinske mudrosti koje nije zamučeno stoljetnim prepričavanjem. Jer vino ovdje povezuje ljude i tako potvrđuje iznimnu snagu koja u njemu i zbog njega pulsira oduvijek. Dario Topić

Baranjska vina trajno ostaju u pamćenju, poput snažnih slika u planinu usječenih vinskih cesta što skrivaju vinotočja, vinske podrume i osmijehe domaćina.

U bogatstvu i osobitostima okusa baranjskih sorti vina uživamo još od vremena kada su rimske legije prema željama careva zasadile prve vinograde. Njihova su se znanja narednih stoljeća čuvala, obnavljala i usavršavala. Danas je kvaliteta vina unaprijeđena tehnološkim inovacijama, osobito kontroliranom fermentacijom, tijekom koje se vrenje održava na niskoj temperaturi pa je zajamčeno čuvanje bukea i okusa voća. Vina iz Beljskih podruma starenjem poprimaju plemenite zlatne tonove, a mlada su vina prepoznatljive kristalne bistrine i žutozelenkaste boje. Naglašeno su, ali ne agresivno aromatična, s vrlo prepoznatljivim sortnim osobinama. Uz izniman sklad alkohola i ukupnih kiselina, odlikuje ih plemenita punoća okusa.

Baranjska ponuda i počinje i završava vinom. Trajno ju zaokružuju tajnovita, mistična, obla vina sa skrivenom porukom, jer uz osjete što ih neposredno nude, donose naknadno oduševljenje i dobro raspoloženje.

PLAVI ŠINOBUS

Zlatno brdo

Goldberg Zlatno brdo je uži lokalitet padina Baranjske planine, koji se tako naziva još od davnina, kada su prve nasade vinove loze u Baranji gajili Rimljani.

... i dvije-tri košute koje mirno, velikih očiju, iz sigurne udaljenosti, gledaju kako ste sada tek mala, zadivljena točka u žučkastoj svjetlosti prozora, polako prema Osijeku ili Pečuhu odlazećega, rekli bi stariji Baranjski, šinobusa. Delimir Rešicki

Baranja je oduvijek imala važan prometni položaj. Na rijeci Dravi još od rimskih vremena postojalo je pristanište, a kasnije i luka za putnički i robni promet. Na dunavskoj granici Carstva Rimljani su uspostavili sustav prometno povezanih utvrda, limes. Karika u tome obrambenom lancu bio je i baranjski odsječak s četiri poznate granične postaje i utvrde. Idući sa sjevera prema jugu, to su bili *Ad Miliare* na mjestu današnje Batine, *Ad Novas* na mjestu Zmajevca, *Albanum* na području Luga i *Donatiana* negdje na širem području Kopačeva.

Osim tih mjesta, antički izvori na području današnje hrvatske Baranje bilježe i naselje *Antianae*, vjerojatno na mjestu Popovca, kao i toponim *Mons Aureus* (*Zlatno brdo*), koji odgovara današnjem Banskom brdu.

LJETO JE DAR

Branjin Vrh

Sulejmanov most Na baranjskoj strani vodio je most preko močvarna tla i manjih otočića te mjestimice blago krivudao do Darde u duljini približno osam kilometara. U svakom pogledu bila je to kolosalna građevina, najveća i najvažnija u europskom dijelu Osmanskog Carstva i ondašnjoj Europi. U očima suvremenika slovio je kao svjetsko čudo i bio nazvan Il ponte famoso d'Essek ili Die so berühmte und wunderbahre Essecker Brücke. O njegovu izgledu, gradnji i veličini nastale su mnoge priče i legende, pa je privlačio putnike i pustolove iz svih krajeva Europe.

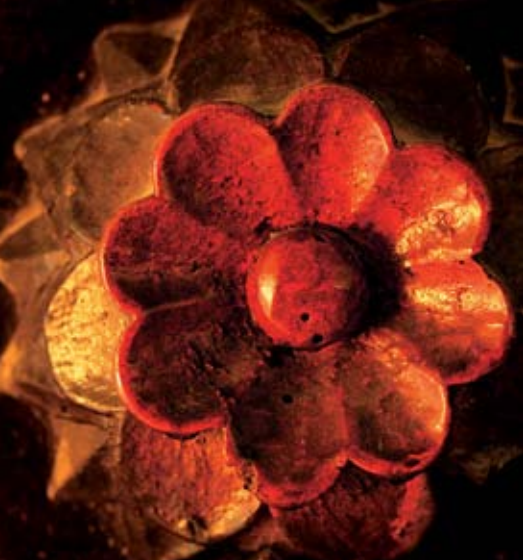
Most preko Drave U tijeku su pripreme za gradnju mosta preko Drave, dugog 2,5 kilometra, što će biti nastavak autoceste na prometnom koridoru V/c, prema Baranji i granici s Mađarskom.

Baranjska planina Na plantažnim vinogradima Belja, na Baranjskoj planini, oduvijek su vladali idealni uvjeti za nadaleko poznatu graševinu i rajnski rizling.

Glina iz tunela Baranjski lončar Danijel Astaloš na lončarskom stolu pravi tanjure, zdjele, lončice i razne ukrase, a na glavi ima tradicionalnu lončarsku kapu kakvu su nekada nosili lončari koji su glinu vadili iz tunela u Baranjskoj planini.

... i tada na trenutak zatvorite zabljesnute oči i nakon dugo vremena osjećate kakav je ljeta u Baranji dar i prisjetite se kako ste, nekada davno, uz cestu u Branjinom Vrh u skupljali u dlanove vrelu prašinu i bacali je u vis te vam je padala natrag po licu i po kosi, i nekako vam dovoljna biva pomisao da nije nikakva metafizička nesreća, nego, dapače, poprilična sreća postati upravo taj topli, cimetni prah, u kojemu će se možda jednom okupati neko dječje boso stopalo. Delimir Rešicki

Baranji susjedni Osijek pod turskom se vlašću razvio u važan grad, čija je prometna uloga osobito osnažena kada je za sultana Sulejmana Veličanstvenog 1566. sagrađen golemi drveni most, koji je preko dravskih močvara Osijek povezivao s Dardom i ujedno glavninu Osmanskog Carstva s Ugarskom. Stotinjak godina poslije izgradnje glasovitog mosta putovao je ovim krajevima osmanski putopisac Evlija Čelebi, koji je u svom velikom djelu ukratko opisao i dva baranjska naselja, a između njih ribom bogato jezero Karašicu, jaku utvrdu Dardu i također dobro utvrđenu drvenu palanku Baranyavár, koja se nalazila na području današnjeg Branjinog Vrh. Hrvatsko ime Branjin Vrh izvedeno je pučkom etimologijom od mađarskog imena Baranyavár. U korijenu toga imena stoji slavensko osobno ime Brana ili Borna, koje je vjerojatno nosio prvi župan i gospodar središnje utvrde. To je bilo i prvotno središte Baranjske županije, pa je po njemu i dobila ime. Bila je to utvrda koju najstariji latinski zapis zove *castrum Borona*.

Putovanje kroz močvaru

Plovidbom od Sakadaškog jezera kanalom Čonakutom do Kopačkog jezera otkrivaju se ljepote močvare. Tu se u proljeće mogu vidjeti deseci tisuća divljih gusaka, ljeti je poseban doživljaj prolaziti ispod kolonije nekoliko tisuća vranaca, a u jesen slijeću golema jata divljih pataka.

Ako imate sreće, stepski će sokol brzinom strijele preletjeti iznad vas, a sive i bijele čaplje laganim će zamasima krila polako ploviti kao da žele da ih baš vi vidite. Za prave ljubitelje ptica i prirode poseban je užitak promatrati tridesetak različitih tehnika lova bijele čapljice ili borbu mužjaka patke kržulje za naklonost ženki. Sve je to ljepota života močvare.

RAMSARSKO PODRUČJE

Močvara

Park prirode Kopački rit obuhvaća ukupno 228 četvornih kilometara površine, a gotovo trećina Parka prirode (72,20 ha) ima status posebnog zoološkog rezervata.

Međunarodna vrijednost Parka prirode Kopački rit potvrđen je 1993. godine uvrštavanjem u Popis međunarodno značajnih močvara (*Ramsarska konvencija o zaštiti močvara ili močvarnih staništa*), u skladu s Konvencijom o močvarama međunarodnog značenja, osobito kao prebivališta ptica močvarica.

Prirodni močvarni rezervat Kopački rit nalazi se u sutoku Dunava i Drave. To trajno zaštićeno područje jedno je od najočuvanijih poplavnih područja u Europi. Na području Kopačkog rita razvijaju se različiti tipovi vegetacije – šume te močvarna, vodena i travnjačka vegetacija. Najveće površine u ritu prekrivaju šume bijele vrbe, na nešto višim terenima su šume bijele vrbe i crne topole, a na još uzdignutijim hrastove šume. Vodene površine unutar rita prekrivene su zajednicama vodenih leća, mrijesnjaka, krocnja, lokvanja i plavuna. Na povremeno plavljenim površinama najrasprostranjeniji su trščaci te zajednice visokih šaševa, koje pružaju karakterističan ritški ugođaj. Kopački rit funkcionalna je turistička destinacija, posebice zanimljiv kao mjesto za odmor, sportsko-rekreativne aktivnosti, atraktivne plovidbe Kopačkim jezerom i vrlo popularno promatranje i snimanje ptica. Izuzetan kuriozitet predstavljaju veliki vranci, ptice čiji se opstanak temelji isključivo na bogatstvu i kvaliteti ribljeg fonda, jer odrasla jedinka dnevno pojede nekoliko kilograma ribe.

FOTOSAFARI

Kopački rit

Žuti luk, bijeli mak Neke biljke unutar i oko područja Kopačkog rita vrlo su rijetke u Hrvatskoj, a nekih samo ovdje ima. Kod Batine na obroncima prapora cvjeta žuti luk, *Allium flavum*, i bijeli mak, *Papaver dubium lecoquii*.

Putnici su jurnuli iz autobusa! Po prenapetim iskidanim pogledima, po smušenom, izlomljenom disanju, vidiš da su se uputili tražiti nešto sakrivenije, tajanstvenije, dragocjenije od najplemenitije kovine na svijetu. Još tren pa će se tamo iz šaša, trske, ispod krila čaplje, u kriku kormorana ukazati zlatni rudnik života Kopačev rit – najdragocjeniji rezervat prirode u ovom dijelu svijeta. Matko Peić

Park prirode Kopački rit vrlo je složeni ekološki sustav koji se poput mozaika sastoji od velikog broja vrijednih, rijetkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta kao i nekih jedinstvenih ekoloških fenomena. Često od njih spominjemo samo nekoliko, poput orla štekavca ili rijetke crne rode, a sve ostale ostaju nepoznate široj javnosti i turistima. Posjetitelji stižu autobusima, pogledaju krajolik, nepreglednu trsku, vrbove i hrastove šume, vide i neke ptice i biljke, ali istovremeno prolaze pokraj niza vrlo zanimljivih prirodnih fenomena, rijetkih i ugroženih vrsta biljaka i životinja, koje zapravo sačinjavaju osnovu prirodne baštine Kopačkog rita. Zbog toga nije suviše ako ovdje navedemo nekoliko zanimljivih vrsta živih bića i fenomena koji se rjeđe spominju, a još rjeđe pokazuju posjetiteljima Kopačkog rita. Široj javnosti još je manje poznato da Baranja i izvan granice Kopačkog rita obiluje raznim rijetkim vrstama, ekološkim fenomenima pa čak i fosilnim nalazištima koji zajedno daju veliko bogatstvo prirodnoj baštini ovog područja.

IDEALNA STANIŠTA

Životinjska zemlja

Idealni životni uvjeti Nepregledni tršćaci, šume i bare te okolni pašnjaci pružaju idealne životne uvjete mnogim vrstama sisavaca: jelenu (beljskom jelenu), srni, divljim svinjama, divljoj mački, jazavcu, vjeverici, lisici, kuni, vidri te brojnim glodavcima, uključujući velikog puha.

Posebni zoološki rezervat prostire se unutar zaštićenog područja Kopačkog rita na gotovo 7000 ha. Od kralješnjaka znanstvenici su zabilježili čak 55 vrsta sisavaca, 298 vrsta ptica, 10 vrsta gmazova, 11 vrsta vodozemaca i 44 vrste riba.

Baranja je životinjska zemlja. Milimetar je nema a da nije pod krilom močvarnog orla, pod kopitom konja, pod kljovom vepra, u šapi divljeg zeca, na trepavici krtice. Matko Peić

U Kopačkom ritu dosad je zabilježeno više od 2000 vrsta biljaka i životinja, od kojih su mnoge rijetke i ugrožene na svjetskoj i europskoj razini. Velikom broju raznovrsnih beskralješnjaka – kolnjaka, školjkaša, pijavica, vretenaca, leptira i drugih, s ukupno više od 400 vrsta, pridodana je i nova svojta – školjkaš kopačevska lisanka (*Unio tumidus kopaciensis*). Močvarni su uvjeti izuzetno pogodni za razvoj vodozemaca. Milijuni žaba daju zvučnu podlogu prirodnom orkestru rita. Krekeću zelene žabe, obične hrčence, crveni mukači i druge vrste žaba. Na ovom području u velikom se broju gnijezde ptice, naročito močvarice, jer ih privlači obilje ribe, vodozemaca, gmazova i drugih organizama. Krajem ljeta voda se povlači i počinje bujati vegetacija kojom se hrane jeleni i divlje svinje. Niski vodostaj traje do siječnja i rit je važna stanica ptica selica koje se ovdje odmaraju i prehranjuju. Tako močvara u godini ima dva različita razdoblja obilja. Tijekom poplavnog razdoblja obiluje vodenim organizmima, prvenstveno ribom, a u sušnom razdoblju, koje pogoduje i rastu trske, posvuda se viđaju jeleni, divlje svinje i drugi sisavci.

PLITKA, TOPLA VODA

99 dana, 44 riblje vrste

U prosjeku poplave u Kopačkom ritu traju 99 dana u godini, a trećinu toga vremena (32 dana) poplavljen je veći dio rita. To je idealno mrijestilište i rastilište, s dosad zabilježene 44 vrste riba.

Kopački rit je poplavno područje desnog zaobalja Dunava na sjeveroistoku Hrvatske u kutu što ga čine Drava i Dunav. To je jedna od najvećih fluvijalno-močvarnih nizina u Europi. O intenzitetu poplava ovisi izgled cijelog prostora, pa dijelovi rita, suhi i oni pod vodom, mijenjaju oblik i funkciju ovisno o količini nadošle vode. Najveće jezero je Kopačko jezero, a najdublje je Sakadaško. Jezera su mrežom prirodnih kanala povezana međusobno te s Dunavom i Dravom. Visok vodostaj uobičajen je od veljače do srpnja. U vrijeme poplave Kopački rit postaje veliko područje plitke i tople vode s obiljem hrane i podvodne vegetacije, pa se stvaraju idealni uvjeti za mrijest riba. Doista, Kopački rit je najveće mrijestilište i rastilište riba europskog Podunavlja, a u ihtiofauni najzastupljenije su vrste riječni šaran, deverika, obična kesega, obična krupatica, obična crvenperka, bodorka, linjak, štika, grgeč, smuđ, som.

298 VRSTA PTICA

Život ptica

Ornitološko područje Onima koji žele promatrati ptice nude se jednodnevni ili višednevni programi pod vodstvom stručnih osoba. Prosječno se u Kopačkom ritu dnevno može vidjeti i 60 vrsta ptica, a prilikom posjeta promatrači dobivaju popis ptica kako bi lakše pratili viđene vrste.
www.kopacki-rit.com
kopacki-rit-turizam@os.htnet.hr

Crna roda, bijela žličarka Kopački rit je mjesto gdje se krajem ljeta i početkom jeseni skupljaju bijele žličarke u velikom mnoštvu, kao i crne rode, koje iz Slovačke, Mađarske i Vojvodine preko Kopačkog rita lete do Levanta pa onda u Afriku.

Lepet tisuća bijelih i sivih krila ponad zagasitih voda u Kopačkom ritu u sumrak, kada, vjerujte mi, nigdje kao u Baranji ne miriše gusto, zeleno bilje, i kada i posljednjom tjelesnom i duševnom porom vlastitoga bića osjećate kako svuda oko vas, u večernjoj prohladnosti, u tome bilju, kola to nevidljivo i čisto, zdravo, gusto i tmasto božansko ulje... Delimir Rešicki

Ptice čine Kopački rit prepoznatljivim. Do danas je u njemu zabilježeno čak 298 vrsta ptica, od kojih 141 redovito ili povremeno gnijezdi u ritu. Posebno su uočljive ptice koje gnijezde u velikim kolonijama – čaplje, obični galeb, bjelobrada čigra, veliki vranac i druge. Na području Kopačkog rita gnijezdi i više od 20 parova orlova štekavaca, vrste koja je ugrožena u svjetskim razmjerima, a od ostalih ugroženih europskih vrsta redovito gnijezdi 30 parova crnih roda, četiri do pet parova stepskog sokola, 40 parova bijelih čapljica te oko 100 parova divljih gusaka. U Kopačkom ritu gnijezdi i više stotina parova patke njorke, koja je jedna od najugroženijih europskih vrsta. Prilikom proljetne i jesenske seobe Kopački rit je važno odmorilište za mnoge vrste ptica močvarica i tada u njemu boravi i više stotina tisuća ptica.

GOLEMO STABLO

Orlovo gnijezdo

Bijela vrba, crna topola Na višim područjima rastu bijela i crna topola, neka vrsta relikta. U šumama Kopačkog rita raširen je i južnopanski endem, grm crnog gloaga.

Orlova gnijezda na najvišim su stablima baranjskih šuma. Jedno od takvih je i golem poljski brijest (*Ulmus minor*) u blizini Dvorca u Kopačkom ritu. Prema procjenama šumara, staro je oko tri stotine godina i jedno je od najstarijih u Europi.

Najniža područja Kopačkog rita, gdje se voda dugo zadržava, obrasla su vrbovim šumama. Tu mjestimice možemo naići na prastara stabla čiji obujam iznosi šest, osam i više metara. Na višim područjima rastu bijela i crna topola, a na još višima hrastovi. Čini se da je crna topola (*Populus nigra*) ovdje također neka vrsta relikta, jer se više ne obnavlja. Nalazimo samo stara stabala visoka 30, čak 40 metara. Nadvisuju sve ostalo drveće i na njima rado gnijezde orlovi štekavci. To je veliko bogatstvo, a promatranje orlova pruža nesvakidašnji doživljaj. U reviru Hulovo nalazi se stablo crne topole čije je obujam 12 metara, jedino nije jasno je li to jedno drvo ili je više njih sraslo.

Park jelena

Pođi Barbara sa mnom u Baranju! Kao iz Pariza u Versailles, u Park jelena, prema fazaneriji do kraljevskih lovišta s veprom i divljim zecom, prepelicom i divljom patkom — najbolje je da u Baranju pođeš iz Osijeka. Matko Peić

ZLATNI JELEN

Rika

Rezidencijalno lovačko središte Tikveški su dvorci bili omiljeno okupljalište mnogih državnika i slavni ličnosti. U njima su boravili i dovođili svoje goste članovi obitelji Habsburg, kasnije Karadževići, a potom i jugoslavenski predsjednik Josip Broz Tito.

Lovište Podunavlje–Podravlje smješteno je u tipično nizinskom panonskom području osobite plodnosti, a obuhvaća ritske šume bogate krupnom divljači, posebno jelenom i divljom svinjom. 031 750 187, www.hrsume.hr

Baranjske hrastove šume u prvim danima rujna odjekuju od gromoglasne rike jelena, jer je to razdoblje parenja. Domaći ljudi u to vrijeme izbjegavaju rikališta – livade i šumske čistine sa sočnom travom, gdje se zadržavaju i pasu košute, za koje se mužjaci tako odlučno bore. Dario Topić

Baranja i Kopački rit nadaleko su poznati po brojnoj populaciji jelena (*Cervus elaphus*). Do Domovinskoga rata matični je fond tih krasnih životinja u proljeće brojio oko 6000 grla, a tijekom ljeta broj bi im narastao i do 10.000. Mužjaci su poznati po velikim i lijepo razvijenim rogovima. Malo je još mjesta u svijetu gdje ima jelena s takvim krasnim rogovljem. Odrasli jeleni žestoko brane svoj prostor od drugih, a u doba parenja su vrlo aktivni, često se tuku, riču, trče oko košuta i dnevno troše toliko energije da vidljivo gube na težini. Iako je gromoglasno rikanje važan faktor u njihovu ljubavnom životu, rika je i dvosjekli mač. Slušajući jelena u ljubavnom zanosu, njegov položaj lako otkrivaju krivolovci i predatori, tamo gdje ih ima. U doba rike posjetiteljima se preporučuje da uživaju u snazi te prirodne glazbe na pristojnoj udaljenosti.

LOVAČKA REZIDENCIJA

Princ Eugen

Lovački dvorac u Bilju nije još povijesno i arhitektonski istražen. Nisu pouzdani ni navodi o vremenu nastanka dvorca, a o perivoju se zna tek da je postojao. Među mogućim autorima građevine spominje se kao najvjerojatnije ime austrijski arhitekt Johann Lucas Hildebrandt, poznat kao graditelj bečkog dvorca Belvedere.

Kraljice Za blagdan Duhova (početkom lipnja) u selima podunavske Šokadije, Dražu, Gajiću, Topolju i Duboševici, pjevaju se Kraljice. Običaj je posvećen rastu konoplje i lana, osnovne sirovine za izradu baranjske narodne nošnje. Skupina djevojaka obučena u narodne nošnje u koloni koju predvode kraljevi (također djevojke) i snaha s krunom poljskog cvijeća, obilaze kuće gdje živi djevojka, mornak ili malo dijete. Pjevaju prigodne pjesme u kojima se čuju i stihovi: Bila vam kudjelja mekana ko svila, a lan ko buzdovan! Domaćini ih časte pićem i domaćim kolačima.

Kao osloboditelji zemlje od Turaka, Habsburgovci su mogli manje-više slobodno raspolagati njezinim gospodarskim dobrima. To je car Leopold I. iskoristio da baranjske posjede razdijeli svojim vojskovođama, saveznicima i zaslužnim uglednicima.

Najveći posjed u Baranji dobio je 1698. princ Eugen Savojski, vojskovođa i državnik, od 1697. vrhovni zapovjednik austrijske vojske, a poslije i predsjednik Dvorskog ratnog vijeća u Beču. Između dvadesetak naselja što su pripadala Eugenovom baranjskom vlastelinstvu, za sjedište uprave bilo je izabrano selo Bilje. Tu je na početku XVIII. stoljeća sagrađen ranobarokni četverokrlni dvorac s opkopima i unutarnjim kvadratnim dvorištem. U njemu se osim stambenog prostora i kapele nalazila i uprava vlastelinstva sve do preseljenja u Kneževo 1827. Prema upravnom sjedištu, Bilju ili Belju (mađarski Bélye), čitavo je vlastelinstvo prozvano Beljskim. U sklopu Beljskog vlastelinstva bila je okupljena glavina hrvatske Baranje, s naseljima u Podunavlju od Batine do Kopačeva te onima zapadno i sjeverno od Banskog brda (Petlovac, Beli Manastir, Branjin Vrh, Popovac, Branjina, Duboševica, Topolje itd.).

TOPOLJE

Bez tornja

Pjevanje u crkvi Marijansko pučko pjevanje u svibnju u crkvi Svetog Petra i Pavla.

Crkva Sv. Petra i Pavla Građena je 1722. u spomen na pobjedu princa Eugena Savojskog nad Turcima u znamenitoj bitki kod Sente 11. rujna 1697. godine.

Za princa Eugena Savojskog, koji je rijetko boravio na svome baranjskom posjedu, vezana je i monumentalna barokna crkva Sv. Petra i Pavla kod sela Topolja, blizu starog dunavskog korita. Princ ju je dao podići nakon posljednje u nizu svojih velikih pobjeda nad Turcima (Senta 1697, Petrovaradin 1716, Beograd 1718).

Neobična po tome što nema tornja, crkva Sv. Petra i Pavla već stoljećima potiče u narodu različite legende. Poslije smrti Eugena Savojskog Beljskim vlastelinstvom upravljala je Dvorska komora sve dok 1780. nije dodijeljeno na uživanje tešenskoj lozi Habsburgovaca, koja ga je držala sve do propasti Austro-Ugarske Monarhije 1918. godine. Iako je u drugoj polovici XVIII. stoljeća Bilje povezano kraljevskom cestom s Osijekom, uprava vlastelinstva preseljena je 1827. u Kneževo na sjeveru Baranje, gdje je za tu namjenu sagrađen reprezentativan dvorac u klasicističkom stilu. Uz pomoć europskih stručnjaka i ponajprije zahvaljujući mjerama melioracije poplavnih zemljišta, Beljsko vlastelinstvo je tijekom XIX. stoljeća dovedeno na razinu najnaprednijih zemljoposjeda u čitavom carstvu. Njegova učinkovita organizacija počivala je na diobi na gospodarske i šumske okruge te na sustavu novoosnovanih majura (pustara) izvan naselja, kakvih je potkraj XIX. stoljeća na Beljskom vlastelinstvu bilo ukupno blizu trideset.

ESTERHÁZY

Oko Darde

Snijeg u vinogradu Na Sv. Vinka, 22. siječnja, početak je nove vinogradarske godine i blagoslivlja se vinova loza. Vinogradari odlaze u vinograd gdje mole za rodnu godinu. Na čokot stave struku kobasica, što dužu to veći grozdovi. Pomole se Bogu, odrežu tri loze i stave ih u vodu, a njihovo pupanje će biti pokazatelj budućeg uroda. Poslije obreda vinogradari i njihovo društvo sjednu uz veliku vatru od suhih čokota, krene razgovor, peku se kobasice i slanina i piju se dobra baranjska vina. TZ Baranje, 031 702 080; TZ Općine Draž 031 736 100

Drugo veliko baranjsko vlastelinstvo iz habsburškog doba bilo je okupljeno oko Darde, a prvi mu je vlasnik bio još jedan vojskovođa, general Friedrich von Veterani.

Tom je vlastelinstvu osim Darde pripadalo još dvadesetak naselja, od kojih se u današnjoj hrvatskoj Baranji nalaze Baranjsko Petrovo Selo, Jagodnjak, Bolman, Karanac i još neka. Vlastelinstvo je 1749. kupila glasovita velikaška obitelj Esterházy, odnosno njezina zvolenska loza, koja ga je držala do 1842. U tom je razdoblju, oko 1800, za grofa Kazimira Esterházyja i njegova sina Ivana Nepomuka Kazimira, sagrađen u Dardi trokrilni klasicistički dvorac. U istome razdoblju, obilježenom prosvjetiteljstvom i građanskim revolucijama, na visokim učilištima u Beču, Trnavi, Budimu i Pešti studirala su i potom predavala dvojica učenjaka rođena u baranjskom selu Bilju, braća József i Lajos Mitterpacher, prvi poznat kao matematičar, a drugi kao prirodoslovac i utemeljitelj mađarske sveučilišne agronomije.

Tiha plavičasta maglica

Ono najusamljenije stablo tamo daleko, prema horizontu, gdje se ravna crta zemlje susreće s nebom, a polagano pred noć iz trava i voda kao da izvire i ponad nje uvijek nestvarno lebde traci i oblačići tihe, plavičaste maglice.

JANOSZ HORVAT

Kopačevski stari ribar

Ribarski dani Lokalni ribari pripremaju riblja jela koja bi bez njihove pomoći bila već zaboravljena. Istodobno održava se i izložba starih ribarskih alata. Posjetitelji vrlo brzo uviđaju kako nije riječ samo o varijacijama različitih ribičkih štapova i svojstvenom ribolovu s obale nego i o zahtjevnim zamkama za ribu u kojima je sadržana drevna mudrost na kojoj suvremeni ekolozi temelje održivi razvoj cijele ove regije. Živjeti od prirode, ali je ne uništavati – to je istina koju će potvrditi ribari iz Kopačeva. Kontakt: TZ Bilje, 031 751 480

Somijada U Topolju se u svibnju održava natjecanje ribiča Hrvatske u ribolovu, ali i pripremanju fišpaprikaša. Kontakt: TZ Draž, 031 736 100

Kako je u pisanim dokumentima prilike u Kopačkom ritu moguće pratiti čak od 1212. godine, može se zaključiti da se to područje u proteklih gotovo osam stotina godina malo promijenilo. A jednako tako se malo prema flori i fauni mijenjao i odnos ljudi koji su živjeli u ritu i okolici te se bavili ribarstvom.

Još donedavno su Janosz Horvat iz Kopačeva i njegovi sudruzi održavajući drevne ribarske rituale njegovali specifičan suživot s prirodom. Sačuvao je stari Horvat i dobro poznate ribarske alate, koje i sada povremeno koriste i nasljednici, alate kakvih nema ni u jednom drugom području bogatom ribom. Stoga su, kao i još postojeća ribarska znanja, neprocjenjivo vrijedni. Jedna od najzanimljivijih ribarskih vještina koju je Horvat poznao i povremeno koristio je lov ribe uz pomoć *vejsze*, pregrade od upletene trske povezane rogozom, koja se postavljala u suhim dijelovima rita tako da tvori labirint. Dolaskom poplava iz Drave i Dunava stizala bi i riba, i mnogi bi se primjerci našli u *vejszi*, iz koje nisu znali izaći. Ribari bi ciklovima doplovili do svojih zamki i iz zvonastog ograđenog dijela vadili ribu. Taj je način ribolova iskorištavao, a ne uništavao prirodu, jer *vejsze* samo stoje na mjestu, ne oštećuju korito niti vodenu vegetaciju. U Kopačevu se u rujnu svake godine izlažu stari ribarski alati, a lokalni ribari pripremaju riblja jela koja bi bez njihove pomoći bila već zaboravljena.

DRUŽENJA

Stare pjesme

Baranjski bečarac Ljetni kulturnoturistički i folklorni festival u malom selu Dražu s vremenom se proširio i na okolna mjesta Topolje, Gajić i Duboševicu. Nastupi folklornih društava, revija narodnih nošnji, izložbe starih alata, vožnje šokačkim zapregama i kušanje vina održavaju se u lipnju. Kontakt: TZ Draž, 031 736 100

Životna priča kopačevskog ribara, njegova nastojanja da i dalje živi u prirodi i od prirode na način da joj služi da bi mu služila – ta je priča topos koji određuje doživljajnost Kopačkog rita i Baranje u cjelini jer objašnjava smisao svakodnevnog skladnog unutrašnjeg trošenja i istovremenog nodomještanja ovog čudesnog prostora. Dario Topić

Mjesto na kojemu je živio stari ribar, način građenja i materijali od kojih je građena njegova kuća pričaju priču o obvezama ljudi koji su živjeli i žive u Baranji. Jer oni sebe doživljavaju čuvarima stare pjesme i druženja uz samo njima svojstvene gastronomske užitke.

Iako hrvatski baranjski trokut geografski, administrativno, a donekle i proizvodno funkcionira kao jedinstvena cjelina, radi lakšeg proučavanja običaja, ponašanja, pa i odijevanja istraživači su ga podijelili na podravsku i podunavsku Baranju. A kroz tu je podjelu, uz lakše razvrstavanje detalja na narodnim nošnjama, moguće pratiti i posebnosti pustaraša. Od polovice XIX. stoljeća pa sve do sedamdesetih godina prošloga stoljeća u Baranji se vrlo intenzivno živjelo na pustarama, planski izgrađenim radničkim naseljima koja i danas svjedoče o vrlo rano moderniziranoj poljoprivrednoj proizvodnji. U dunavskom dijelu poznate su pustare u Brestovcu, Zlatnoj Gredi, Mirkovcu, Jasenovcu, zatim pustare Šebešir, Sokolovac i Kozjak, a u dravskom dijelu Širine, Sudaraš, Zeleno Polje i Malo Kneževo.

KADA ROSA BLISTA

Na Puškašu

Stara Drava Ukupna vodena površina starog dravskog toka iznosi 56 hektara. Podijeljena je mostom i ustavom na dva jezera. Lijevo jezero zaraslo je u trsku i u njemu dominira kapitalna štuka. Tu se udomaćio i divlji dunavski šaran, koji je na muljevitom i hranom bogatom dnu pronašao idealno hranilište. Cijelom dužinom lijevog jezera mogu se loviti i oveći patuljasti somovi. Idući prema zapadu dolazi se do dijela koji se zove Vodaru, a na Vodaru se odlično love šaranke i babuške, ali i deverika, crvenperka, žutooka (bodorka), jez, šaran, amur i štuka.

Iznenadni bljesak trbuha i tijela ribice dok sjedite na improviziranome pontonu od praznih metalnih bačava kod Karolja i Maje na Puškašu, u rano jutro kada rosa blista u posvuda satkanoj, sada već posve od težine njezinih kapi razmekšanoj paučini ponad proljetnih voda... Delimir Rešicki

Topoljski dunavac ili Puškaš, kako ga još pogrešno nazivaju, jer Puškaš je samo dio Topoljskog dunavca, dugačak je otprilike 10 km. Nastao je prije 150 godina kada je austrougarska vlast odlučila regulirati tok Dunava, koji je derao obalu i oduzimao plodno tlo ratarima. Izgradnjom nasipa kod mjesta Draž, što je ujedno i istočna granica, Dunav je skrenut prema Batini, a Topoljski dunavac proteže se od Draža na zapad i sjever pokraj Gajića i Topolja do granice s Mađarskom i u Mađarsku. Obale su mu obrasle trskom, šašem i vodenim biljem, pa je idealno gnjezdište ptica močvarica i mrijestilište raznih vrsta riba, koje ovdje nalaze idealne uvjete za razvoj i razmnožavanje. Na cijelom toku Topoljskog dunavca love se lijepi primjerci linjaka i grgeča. Dobro se lovi i šaran, posebno u predvečerje, a i som. Do pojave babuške na Topoljskom dunavcu lovio se i zlatni šaranski karas, no unesena babuška iz ove je ribolovne oaze istisnula neke izvorne vrste.

LIPE I STRAŠNE BUŠE

Kola na krovu

Petaračke buše U veljači se održavaju pokladne igre s bušama. U Dražu, Topolju, Baranjskom Petrovom Selu, Gajiću i Duboševici buše se tjeraju nedjeljom, ponedjeljkom i utorkom prije Čiste srijede. Kontakt: TZ Baranje, 031 702 080; KUD Seljačka sloga, Baranjsko Petrovo Selo, Pavo Franjin, 031 748 203

Kakasuetes Mistično tradicionalno natjecanje djevojaka u "uspavlivanju" pijetla održava se u Vardarcu u rujnu.

Etno sajam u Karancu Vožnja konjskom zapregom, domaći ajvar i pekmez. Kontakt: TZ Baranje, 031 702 080

Etno sajam u Bilju Godišnja izložba narodnih nošnji i folklornog naslijeđa. Kontakt: TZ Bilje, 031 751 480

U pokladnu nedjelju buše se kreću ulicama Baranjskog Petrovog Sela, Gajića i Duboševice. Ponedjeljak je rezerviran za dječje buše, dok se odrasle odmaraju nakon naporne nedjelje. U utorak buše zauzimaju ulice Topolja, a istog je dana i završna zabava u Dražu.

Uoči Čiste srijede, na koju katolički vjernici započinju četrdesetdnevni post, prilika je za obilje, veselje, velike i male šale i pretvaranje da smo netko ili nešto drugo. Buše se tjeraju nedjeljom, ponedjeljkom i utorkom prije Čiste srijede. Ponedjeljak je rezerviran za dječje buše, dok se odrasle odmaraju nakon naporne nedjelje. U utorak buše zauzimaju ulice Topolja, a istog je dana i završna zabava u Dražu. Postoje lipe i strašne buše. Kreću se seoskim ulicama i po pravilu ulaze tamo gdje im je kapija otvorena i domaćini ih rado dočekuju i časte. Najzanimljivije su im kuće u kojima žive neudane djevojke i neoženjeni momci. Ako su kapije tih kuća zatvorene, buše znaju biti vrlo neugodne i osvetoljubive, jer smatraju kako nisu dobrodošle i tada si daju truda da napakoste domaćinu. Ako im se sviđa, potpuno će rastaviti kola i ponovno ih sastaviti na krovu kuće. Ili će s kuće skinuti kapiju, podići je i zakvačiti na drvo. U najgorem slučaju odnekud će dovući plug i doslovce preorati dvorište.

Crveni vijenci i niske

Nigdje kao u Baranji crvene bobbe paprike koja u nestvarno dugim vijencima i niskama visi s ganjkova kuća u starim šokačkim i mađarskim selima – Dražu, Duboševici, Gajiću, Topolju ili pak Suzi, Zmajevcu, Kopačevu...

Delimir Rešicki

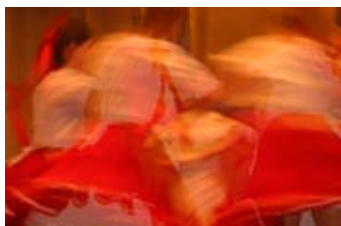

FIŠ

Crvene ljute papričice

Fišijada Smotra majstora u pripremi ribljeg paprikaša održava se u kolovozu u Lugu, a u rujnu u Belom Manastiru i Gajiću.
TZ Baranje, 031 702 080, TZ Draž, 031 736 100

Naprosto dirljiv je odnos Baranjaca spram uzgoja, sušenja i mljevenja posebnih ljutih papričica, namijenjenih da udahnu dušu fišpaprikašu.

Uz specifično ribarstvo ide i specifična gastronomija. Crvene ljute papričice imaju navodno mnoge ljekovite učinke, a nezaobilazne su u pripremanju fišpaprikaša. Najbolji fišpaprikaš na svijetu, tvrde Baranjski, priprema se uz naplavne vode Dunava i Drave. U njemu mora biti nekoliko vrsta ribe, a među starim ribarima vlada uvjerenje da ga bez štuke ne treba ni kuhati. Jela od ribe tradicionalno se pripremaju na otvorenom, a uz fišpaprikaš poznati su specijaliteti šaran u rašljama, štuca u munduri ili pržena riba u tanjurači, zatim riblji perkelt, posebice od štuke, s malo slanine. Osim toga, riba se na ovom području usoljena dimi i suši, pa se tako može jesti i nekuhana. Tradicionalno se u Lugu, Belom Manastiru i Gajiću održava smotra majstora u pripremi ribljeg paprikaša. Svaki kuhar osobno osigurava sastojke po kojima je upravo njegov paprikaš drukčiji. U Baranji to znači da su stručnjaci za riblji kotlić i izuzetni poznavatelji usitnjene crvene paprike, pa već prema boji i mirisu znaju odrediti ljutinu. Neki vole gušću juhu, a drugima je izazov postići da se u okusu prepoznaju razne vrste ribe.

POBJEDA

Batina

Regata mira Sa Zelenog otoka u Batini jednog petka u srpnju Dunavom zaplove čamci do Aljmaša. U subotu se kreće za Erdut, pa Grad heroj – Vukovar. U nedjelju se vesla do Šarengrada i na kraju Iloka, gdje je završna fišijada. U tri dana do Iloka plovila prijeđu oko 120 kilometara. Kontakt: 031 735 241

Pobjeda, rad kipara Antuna Augustinčića iz 1947. godine, podsjetnik je na Batinsku bitku 1944. U Batinskoj bitki su jedinice Crvene armije i partizanske postrojbe oslobodile Baranju od njemačke okupacije.

Spomenik i memorijalni kompleks obilježavaju mjesto velike bitke u kojoj su od 11. do 30. studenoga 1944. postrojbe sovjetske Crvene armije i Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije prešle Dunav, uspostavile mostobrane i potisnule iz Baranje njemačke okupacijske snage, a s njima i tamošnje preostatke mađarske vojske. Pretpostavlja se da je u samo nekoliko dana poginulo oko 2000 pripadnika Crvene armije. Tri godine nakon Batinske bitke na koti 169, mjestu najžešćih borbi, podignut je spomenik Crvenoj armiji. Središnji dio spomenika je monumentalni obelisk visok 27 metara, na vrhu kojeg je osam metara visoka brončana skulptura Pobjede. Posebno obilježje spomeniku daje skupna grobnica 1297 boraca Crvene armije.

KRALJEVI, DRŽAVNICI, VOĐE

Visoki gosti

Elitno U blagodatima ograđenog rita uživale su elita Habsburške Monarhije, zatim visoke ličnosti predratne i poratne Jugoslavije, a dako i Titovi međunarodni gosti, pa i holivudski glumci.

Golf i ladanjski klub Zmajevac
golf teren, škola golfa, sauna, vinski podrum

Kopački rit oduvijek je bio zaklonjen od očiju javnosti, pa su i baranjski ljudi zahvaljujući njemu nesvjesno na sebe preuzeli dio te sada već drevne mistike. Močvare, nedirnuta priroda i životinjski svijet bili su idealna kulisa za odmor rukovodećih elita, ali istovremeno i prilika za slastan zalogaj malim ljudima koji su u krivolovu na rubovima lovišta znali ugrabiti kakav djelić tog svijeta za sebe.

Dvorac u Tikvešu izgrađen je u duhu romantičarskog historicizma u drugoj polovici XIX. stoljeća. Oko dvorca je perivoj i šetnica povezana s lovačkom vilom ladanjske arhitekture. Tijekom svoje bogate prošlosti dvorac Tikveš je kao lovačko središte ugostio brojne velikodostojnike, uključujući Habsburgovce, Karađorđeviće i mnoge druge. Dio te povijesti sačuvala su nam fotografije Isabelle von Habsburg, supruge Friedricha Habsburškog, do 1918. vlasnika tikveškog imanja. Nakon II. svjetskog rata dvorac je jedna od predsjedničkih rezidencija Josipa Broza Tita i u njemu su odsjeli mnogi svjetski političari koji su dolazili u lov. Danas taj kompleks služi novoj namjeni kao Europski centar za okoliš.

Usred žetve

... u vrelo ljetno podne, usred žetve, treperila je jara i kad su se smirili kombajni kod šume Pjeskare oblaci prašine stajali su kao zastor na horizontu. Vreli akordi ljeta preplavili su ravnicu. Kod ona dva golema stabla platana vidio sam da visoko u krošnji i jastreb zijeva... I žabac je ostao u sjeni na listu lokvanja zakovan. Mirko Hunjadi

BILJE, BELLYE

Belje

Beljski posjed ima dobru klimu, dobar položaj (uz plovnu rijeku Dunav), dobru zemlju za gotovo sve vrste kultura i žitarica, za uzgoj voća, stočarstvo, ribarstvo, šumarstvo, lov i drugo. Opis višeg činovnika beljskog posjeda, 1824.

Nakon smrti prvoga posjednika princa Eugena Savojskog posjed je pripao carici Elizabeti, naslijedila ga je njena kći carica Marija Terezija, koja ga poklanja kćeri Mariji Kristini i njenom mužu Albertu. Kako oni nisu imali nasljednika, posjed dobiva nadvojvoda Karlo Ljudevit, koji sjedište posjeda seli iz Bilja (mađarski Bellye) u Kneževo, gdje i ostaje sljedećih 110 godina. Kada u Europi dolazi do ukidanja feudalnog uređenja i velikih promjena u društvenim i gospodarskim odnosima, beljski posjed preuzima nadvojvoda Albreht. O veličini i naprednosti posjeda svjedoče beljski vinogradi. Danas Podrumi Belje na južnim padinama Banovog brda imaju gotovo 600 ha vinograda, uglavnom bijelih sorti – pretežno graševine, uz rajnski rizling, chardonnay, pinot sivi, pinot bijeli te muškati ottonel. Crne su sorte pinot crni, cabernet sauvignon, merlot i frankovka. Novoobnovljeni podrum s kušaonicom vina i vinska cesta duga 7,5 km uz pogled na prekrasne baranjske pejzaže pružaju fantastičan doživljaj.

KOČIJAŠI, PARADOŠI, BIROŠI

Pustara

Zlatna Greda U nekadašnjoj pustari danas se nalazi Lovačka kuća kojom gospodari šumarija Tikveš i Eko centar Zlatna Greda, smješten u objektu bivše uprave pustare. U sklopu imanja su i park, igralište, sjenica za 50 osoba, vinski podrum, prijemni centar te poligoni za radionice.

Pozdrav ljetu uz Bazen, u Kneževim Vinogradima u svibnju

Pozdrav jeseni, revija narodnih nošnji i običaja, vožnje kočijama i sajam starina, u Kneževim Vinogradima u rujnu TZ Baranje, 031 702 080

Jesen u Baranji Kulturno-gospodarska i turistička manifestacija u Belom Manastiru. Izložbe slika i narodnih rukotvorina, koncerti, kazališne predstave, gastronomska ponuda, smotra folkloru, sajam obrtnika, prvog vikenda u rujnu. www.tzbaranje.hr

Danas ostaci pustara svjedoče uglavnom o superlativima kojima su svojedobno opisivali organizaciju poljoprivrede i proizvodnju hrane u kombinatu Belje. A negdje na pola puta između trošnih pustaraških domova i prvih seoskih kuća i dalje je moguće poslušati kakvo narodno predanje ili legendu o rođenju, životu i umiranju na baranjski način.

Stanovanje na pustarama u svoje je vrijeme bilo vrhunac standarda radničkog stanovanja u sektoru poljoprivrede. Pustare su imale upravne zgrade, radničke stanove s pripadajućim svinjcima, gospodarske zgrade i barake za sezonske radnike. Na većim pustarama živjelo je i više od 50 obitelji. Upravitelji su živjeli u velikim stanovima u upravnim zgradama. Majstori bravari, kovači i kolari imali su veće stanove, a stanovi radnika koji su brinuli o kravama bili su, kao po pravilu, prvi ili posljednji u nizu. Ostali radnici, koji su obavljali osnovne poljoprivredne radove, s obiteljima su živjeli u centralnim stambenim zgradama, a barake za sezonske radnike bile su građene podalje od radničkih stanova. I u nešto više od stotinu godina razlike u načinu života, sela i obližnje pustare međusobno su se stimulirale u očuvanju baranjskih posebitosti. Jer pustaraši i seljani nisu samo učili jedni od drugih nego su jedni drugima bivali trajnim nadahnućem.

BRAŠNO, MLIJEKO, MESO

Najplodnija zemlja

Čvarak fest Karanac, prosinac
TZ Baranje, 031 702 080
www.tzbaranje.hr

Baranja je naša najplodnija zemlja. Brašnom, mlijekom, mesom, mašću, suncokretovim uljem, šećerom... može nahraniti i hrani... Matko Peić

Proizvodnja Belja je nakon II. svjetskog rata obnovljena, a 1953. godine posjed postaje prvi poljoprivredno-industrijski kombinat u Jugoslaviji. pik Belje proizvodi ratarske kulture: pšenicu, kukuruz i šećernu repu, rekonstruira mljekaru u Belom Manastiru, gradi Mesokombinat, Tvornicu poljoprivrednih strojeva, Šećeranu u Branjinom Vrh, pogon za doradu sjemenskog kukuruza te farmu mliječnih krava slobodnim načinom držanja u Popovcu. Prehrambena industrija Belje započela je proizvodnju svježih krem sireva. Uspostavljen je i sustav navodnjavanja, a uskotračnom željeznicom povezane su sve poljoprivredne uprave i naselja na posjedu. Početkom devedesetih dolazi do demokratskih promjena, raspada jugoslavenske federacije, srpske agresije i okupacije Baranje, a nakon reintegracije tog područja u hrvatsku državu i obnove, Belje gradi svoju budućnost kao dio Agrokora, najvećeg proizvođača hrane ovoga dijela Europe. S uvođenjem najsuvremenijih tehnologija prati i trend proizvodnje zdrave hrane te, slijedeći ekološke standarde, podmiruje potrebe novih generacija potrošača.

Tisuće malih zrcala

U svakome trenutku možete skliznuti u osjećaj blizak nekoj potpunoj, iskonskoj tuzi, ne zato što vas jednom ovdje zasigurno neće više biti, nego zato što će vam tada biti uskraćen pogled u tu ljepotu, ali vas već sljedeći trenutak može odvesti k nekoj isto tako iskonskoj, još dubljoj i istinitijoj, blistavoj radosti koju osjećate samo zato što ste iznova vidjeli kako u vreloj ljetnoj zraku, obasjan podnevnom svjetlošću, treperi list topole i vraća vam tu sunčevu zraku

pravo u oči, kao da je netko u ta visoka stabla razasuo tisuće malih zrcala...
Delimir Rešicki

81

VELIKA BARANJA

Neukroćeno prostranstvo

Baranja Adventure team vožnja terenskim automobilima kroz prirodnu divljinu
I. L. Ribara 27, Karanac, 091 2101 212, 031 211 511, www.baranja-adventure.com

Motorijada

Batina, kolovoz
Kontakt: Obitelj Takač, 091 7965 880
031 735 241

Orlov put ekogospodarstvo
31327 Bilje, 091 2255 886
na.orlovom.putu@os.t-com.hr

Proljetni sam zanos zemlje ovdje udisao u raskošnim mirisima, u žutom sam, smeđem i crvenom lišću kročio kroz jesen. Baranja je zemlja tako jaka da ti prevrelom erupcijom ljeta izazove u duši prestudenu zimu, da te prebujnim sokovima nabrecalim raslinjem, prevede u trošnu, splaslu, kasnu jesen jednim jedinim primjerom: sudbinom jednog lista. Mirko Hunjadi

I srce i duša puni su zadovoljstva, puno je oko, dlan i uho, puna su pluća i nosnice. S niske grane polijeću, netom probuđene, dvije-tri male sive čaplje, patka pačiće hitro odvodi pred čamcem u trsku, gnjurac bi se igrao skrivača, a fazani prelijeću s obale na obalu bez vidljiva razloga. Tu se na veoma bliskom rastojanju može vidjeti jelena kapitalca kad halapljivo pije vodu i divlje svinje kad u sumrak plivaju preko kanala, lisicu koja spretno kruži oko zeca, srnjake koji se koškaju rogovima u suparničkoj igri. Ovdje se može vidjeti vidra na djelu kako ispod leda vadi na obalu kanala ribu i masti njome brke, ovdje se čuju noćni krikovi divljih mačaka u parenju na krošnji stare vrbe, dalekozorom možeš gledati baranjsku skitnicu, matorog vepra samca i mladu lisicu na betonskoj ogradi mosta u ljetni sumrak, koja se umiva i dotjeruje pod farovima automobila. Preplašeno jelensko krdo kako tumara smeđom smrznutom oranicom ne želeći preko kanala u hladnu vodu.

SPUŠTENI PROZOR

Zeleni misterij

Triatlon Baranja Bilje, jezero (Stara Drava)
 Turistička zajednica Općine Bilje,
 Kralja Zvonimira 10, 31327 Bilje

Da mi je dom blizu ma otkud god se vraćao znao sam i osjećao tek kada sam posvuda vidio debele slojeve prašine na sitnome lišću agacije, rekli bi moji Brnjevarci. A onda, negdje prije Osijeka, zakratko spustim prozor šinobusa i duboko udahnem taj živi, zeleni misterij i u snu, koji sat kasnije, otpuhnem prašinu sa sitnoga lista na kojemu posve jasno piše tko sam, odakle dolazim i kamo to idem. Delimir Rešicki

Putujući noćnim vlakom Osijek – Beli Manastir i obrnuto, iza prozora u kojemu ne vidi ništa od krajolika nego tek vlastito i ina lica večernjih putnika, Baranjac ipak osjeća da iza vlaka za njim negdje na ljetnoj mjesečini ostaju polja suncokreta. I on je, taj suncokret, kao i svi mi, jednom, nije važno kada i nije važno otkud, stigao izdaleka i ovdje pustio korijenje koje ga čvrsto i sudbinski drži uz tu tešku crnu plodnu zemlju ponad koje sklopio je oči. Ono što je taj suncokret vidio dok je sunce svakodnevno putovalo od istoka prema zapadu, ono što zna u svakome svome zrnju koje će kroz koji dan bešumno pasti k toj istoj zemlji, ono što bilo mu je u pogledu, više mu nitko, nikada, ne može oduzeti. Sve nesreće, pa i smrt sama, uvijek zakasne za taj jedan, pa dovoljno je i jedini trenutak. Podijeliti ga s Baranjom značilo je biti dijelom i tajne i čuda.

Samo jednom

Vlakom, autobusom ili automobilom u Baranju možeš najlakše u rano jutro. Najteže uvečer. Iz Baranje više nikada! Ponijet ćeš je, naime, sa sobom: zelenu u oku, žestoku u mirisu mulja, hrašća i ribe, blagu u sluhu s glazbom noćnih predjela pod maglom.

Vozilom možeš u Baranju kad zaželiš. Srcem – samo jednom u životu!

Mirko Hunjadi

Sedmera vrata

Iz Slavonije, iz Osijeka i Belišća, možeš u Baranju preko pet dravskih mostova. Iz Srbije, batinskim mostom, preko Dunava. Preko Dunava i Drave, oduvijek, i čamcima. Iz Mađarske, kad te propuste graničari i carinici na prijelazu Udvar – Kneževo i Beremend – Baranjsko Petrovo Selo. Mirko Hunjadi

PROMET

Paneuropska cesta

Baranjom prolazi transeuropska autocesta Europskog prometnog koridora V/c (Budimpešta – Osijek – Sarajevo – Ploče). Izgradnjom ove autoceste Slavonija i Baranja se uključuju u glavne europske prometne tokove i globalni europski gospodarski sustav. Dolazak autobusom Osijek – Beli Manastir

Željeznica

Modernizacijom pruge M P 13A Osijek – Beli Manastir – državna granica stvorit će se i uvjeti za povećanje putničkog prometa. Dolazak vlakom Osijek – Beli Manastir

Riječni brod

Drava i Dunav predstavljaju važnu riječnu prometnicu uzvodno prema srednjoj Europi i na istok prema Crnom moru. Rijeka Drava na 23 km toka od ušća do Osijeka ima status međunarodnog plovnog puta. Dolazak brodom: Dunav, Luka Vukovar i Ilok; Drava, Luka Osijek

Zračne luke

U Zračnu luku Osijek (Klisa), 20 km od grada Osijeka, mogu slijetati kargo zrakoplovi, manji zrakoplovi za poslovna putovanja te, za sada samo u ljetnim mjesecima, putnički zrakoplovi. Male zrakoplove prihvaća i Poslovno-sportska zračna luka Osijek, između Osijeka i Čepina. Dolazak zrakoplovom iz Zagreba i Splita (od 24. lipnja do 26. kolovoza) te iz Frankfurtu (od 6. svibnja) www.osijek-airport.hr

PARK PRIRODE

Javna ustanova Park prirode Kopački rit

Titov dvorac 1, 31328 Lug, 031 285 370, fax 031 285 380
Prijamni centar 031 752 320, 031 752 321
www.kopacki-rit.hr
prijamni.centar@kopacki-rit.hr

PRIRODNE POSEBNOSTI

Sakadaško jezero je najdublje jezero u Kopačkom ritu

Kopačko jezero je najveće jezero u Kopačkom ritu

Ostatak stepe, kod groblja u Bilju, oko 140 vrsta biljaka, od kojih su mnoge rijetke

Poljski brijest (*Ulmus minor*) star oko tri stotine godina jedno je od velikih stabala baranjskih šuma

Sibirski perunika (*Iris sibirica*) u srednjoj Europi može se naći samo na nekoliko mjesta, i to obično tek pokoji busen; početkom lipnja krasnim plavim cvjetovima ove perunike pokrivene su površine velike često i nekoliko hektara

Bijeli lopoč (*Nymphaea alba*) u cvatu pokriva hektare bara

Šarena perunika (*Iris variegata*)
Žuti luk, bijeli mak (*Allium flavum*, *Papaver dubium lecoquii*) cvjetaju na obroncima prapora kod Batine

Bijela vrba i crna topola, svojevrsni relikti, rastu na višim područjima

Crni crnogloga, južnopanonski endem, raširen je u šumama Kopačkog rita

Vretenca (*Anisoptera*), mnoge od nađenih 40 vrsta vrlo su intenzivnih i lijepih boja
Leptiri, 35 vrsta danjih i više od 60 vrsta noćnih leptira

Jelenak (*Lucanus cervus*), najveći europski kornjaš

Barske kornjače (*Emys orbicularis*) najčešće se zadržavaju pokraj nasipa i u barama izvan poplavnog područja

Velike kolonije ptica - čaplje (*Ardea cinerea*, *Ardea purpurea*), obični galeb (*Larus ridibundus*), bjelobrada čigra (*Chlidonias hybrida*), veliki vranac (*Phalacrocorax carbo*)

Ugrožene ptičje vrste - crna roda (*Ciconia nigra*), bijela roda (*Ciconia ciconia*), stepski sokol (*Falco cherrug*), bijela čaplja (*Egretta garzetta*) i divlja guska (*Anser anser*)
Patka njorka (*Aythya nyroca*), jedna od najugroženijih europskih vrsta
Orao štekavac (*Haliaeetus albicilla*), vrsta ugrožena u svjetskim razmjerima

Crveni mukač (*Bombina bombina*), s crvenim i crnim pjegama na donjoj strani, žabica je koja se rijetko vidi

Žuti mukač (*Bombina variegata*), sa žuto-crno ispjeganom trbušnom stranom, živi na obližnjim brdima u Slavoniji

Bunarić dol, izvor pitke vode posvećen Lurdskoj Gospi, Gajić, 098 721 799, euharistijska slavlja: 22. I, 11. II, 25. IV, 14. VIII, 8. XII.

KULTURNE POSEBNOSTI

Slavonsko-srijemski podolac autohtona pasmina, među rijetkim takvim stadima u Hrvatskoj; **U skladu s prirodom**, Centar održive poljoprivredne proizvodnje tvrtke Belje d.d.

Zoološki muzej Baranje, Kopačevo, 31327 Bilje, Kralja Zvonimira 1b, 031 750 027, 031 750 057

Sokačka kuća, Topolje, izgrađena 1918, svojevrsni etno-muzej s oko 1600 predmeta, 031 737 220, 098 17 39 972, bobanduric@gmail.com, www.zbirka-draz.net

Dvorac u Kneževu, izgrađen je 1828. kao jednokatna zgrada skromnih klasicističkih obilježja, a zatim je središnjem dijelu nadodan kat; zapadno pročelje okrenuto je prema naselju, a istočno prema perivoju iz XIX. st.

Dvorac u Tikvešu, druga polovica XIX. st., s perivojem; šetnica vodi do velike lovačke vile ladanjske arhitekture s naznakama secesije; vila, u kojoj je danas Europski centar za okoliš, izgrađena je 20-ih godina XX. st. za kraljevsku porodicu, a kasnije je u njoj svjetske državnike ugošćavao jugoslavenski predsjednik Tito

Dvorac Esterházy u Dardi, druga polovica XVIII. st., jednokatna građevina baroknog tlocrta, površine 1700 m²; na glavnom pročelju ističe se ostakljena drvena veranda; u dvorišnom se dijelu nastavlja prizemne gospodarske zgrade

Dvorac Eugena Savojskog u Bilju građen od 1707. do 1712., s dvorskom kapelom iz 1720. g.; okružuje ga perivoj površine 8 ha; u okrilju dvorca su i uredi Javnog poduzeća Hrvatske šume te Uprava Parka prirode Kopački rit; u podrmskom prostoru je galerija Eugen Savojski

Spomen-dom Batina, 091 1655 556, memorijalna zbirka, pogled na Dunav

RIBOLOV

Topoljski dunavac (Puškaš), dug 10 km, nastao prije 150 godina; lijepi primjerci linjaka i grgeča; šaran i som

Stara Drava, površina 56 ha, podijeljena je mostom i ustavom na dva jezera: Desno i Lijevo (zaraslo u trsku); dominira kapitalna štika; divlji dunavski šaran; golemi patuljasti somovi

Barbara kanal teče usporedno s rijekom Dravom od hrvatsko-mađarske granice, dijeli se na Staru Barbaru (27 km) i kanal Barbaru (7 km)

Vodar, kanal i bara, nastavak kanala Barbara; štika, babuška, crvenperka, bodorka i šaran divljak

Lanka, prosječne dubine 1,5 m; bogata štukom, divlji šaran

Jezero Đola, u samom središtu Darde, pjeskovito dno, obala dijelom obrasla šašom; krupni primjerci amura, šaran vretenac (divljak), ribnjačarski šaran, bolen (*bain*), štika, smuđ, babuška, deverika, američki somić (*pastat*)

Mala Đola, nastavlja se na jezero velika Đola; štika, vretenasti šaran, ribnjačarski šaran, amur, babuška, deverika, bodorka, američki somić

Čokaš, uzvodno kanalom Barbara povezan s Lankom, a kanalom Serečin s Đolom; štika i bolen, vretenasti šaran, babuška, grgeč, crvenperka, američki somić i crnooke deverike

Čmajna, ima dva prirodna izvora, oko 6 ha, prosječne dubine 2 m; šaran, amur, štika i smuđ

Halasica, neposredno uz Stari dravski nasip, nastala 1827; štika, šaran i babuška

Boroš, uz granicu s Mađarskom, u šumskom predjelu Medrović, s rijekom Dravom povezan je duljim kanalom

Mrtvaja, neposredno uz Dravski nasip; štika, divlji šaran, linjak i som

Ostale ribolovne vode jezero Bučka s kanalom Bučka, Šećeransko jezero, Čeminac novi i stari, Grabovački, Mirkovački, Luški kanal, Dravica, Farkaš Topolje, Karoca, Šiblje, Bodonja, Gakovac, Marinkova bara, Luska bara, Lerencova bara, Tatina bara, Vir bara, bara Janči rit, bara Ajzekan, bajer Mladičnjak kod Draža, Marinkova bara

LOVAČKI DOM

Monjoroš, ekskluzivno lovište, 031 750 187, 098 439 810, usosi@hr.sume.hr, www.hrsu-me.hr; ritske šume bogate krupnom divljači, posebno jelenom i divljom svinjom

Zlatna greda, u lovištu Podunavlje-Podravlje, 098 447 090; depandansa-lovački dom

Čošak šume, www.zlatna-greda.org; udoban restoran, vožnja kočijom, foto-safari i razgledanje lovišta, lovački ručak u prirodi

Židopustara, 031 746 222, www.fermopromet.hr, u srcu lovišta, okružena alejom stoljetnih platana, pored jezera s mogućnošću rekreacijskog ribolova; lovište je jedno od najboljih staništa jelenske divljači, s oko 700 grla,

VINSKE CESTE

Baranjsko vinogorje nalazi se u području oko Banske kose na sjeveru Baranje. To je izrazito ravničarski kraj idealan za vinovu lozu. Postoji i nekoliko uređenih vinskih podruma, izdubljenih u prapornim naslagama, većinom u mjestu Zmajevac između Kneževih Vinograda i Batine na južnoj strani Banske kose, iako ih ima i u drugim dijelovima vinogorja na južnoj i na sjevernoj strani.

VINSKI PODRUM

Ivan Gregurek, Glavna 50, Kneževi Vinogradi, 031 730 929

Istvan Kovacs, Šandora Petefija 13, Suza, 031 733 182, 098 9070 113

Nada Rikert, 1. svibnja 18, Kneževi Vinogradi, 031 730 560

Obiteljski podrum Kolar, Suza, 031 733 081, 031 733 006, 091 5218 623

Podrum Adam, Glavna 145, Kneževi Vinogradi, 091 5505 067

Vinotočje Gerštmajer, Maršala Tita 152, Zmajevac, 091 3515 586

Vinski podrum Išvan Bonet, Lajoša Košuta 44, Suza, 098 338 943

Vinski podrum Cibok, Zmajevac, 098 9203 289

Vinski podrum Čočić, Zmajevac, 031 212 973, 091 1104 942, 091 1200 569

Vinski podrum Dionis, Maršala Tita 139, Suza, 031 733 182, 098 9070 113

Vinski podrum Ferenc Varga, Šandora Petefija 9, Zmajevac, 098 9195 942

Vinski podrumi Belje d.d., Šandora Petefija 2, Kneževi Vinogradi, 031 730 922

Vinski podrum Josić, Planina 194, Zmajevac, 098 252 657, www.josic.hr

Vinski podrum Marinčić, Šandora Petefija bb, Zmajevac, 091 3730 020

Druga vinogradara, vočara i podrumara Trojnaš, Draž, 031 736 517

Druga vinogradara i vinara općine Draž Martinovo brdo, Gajić, 098 777 630 degustacija vina, domaća gastro-ponuda, izvorni običaji

Slavko Kalazić, Batina, 098 223 765

Druga vinogradara i vinara grada Belog Manastira Sv. Martin, 098 253 354, degustacija vina, domaća gastro-ponuda

Druga vinogradara i vinara vinogorja Baranje, 091 8942 323, degustacija vina, domaća gastro-ponuda

SEOSKO DOMAČINSTVO

Baranjski dvori, Šandora Petefija 61, Zmajevac, 031 734 055, 091 9540 533, 091 2100 885, www.baranjski-dvori.hr

Čokot čarda, Zmajevac, Vinko Medić, 031 505 126, 091 2201 110; tradicionalna kuhinja, domaće vino i rakija

Golf i ladanjski klub Zmajevac, 098 253 656, www.golfklub-zmajevac.hr, ponuda domaćih gastro- i eno-specijaliteta, golfa i team buildinga

Ivica i Marica, Ive Lole Ribara 8a, Karanac, Nada i Marko Piljić, 091 1373 793, 098 252 674, www.ivica-marica.com; domaći specijaliteti, jahanje, kočija i fijaker, biciklizam, nordijsko hodanje

Kukuriku, panonska seoska kuća iz 1897, Kolodvorska 18, Karanac, Nino Mlinaček, 098 252 179, 098 547 585; sobe u etno-stilu, biciklizam, dječje radionice u prirodi

Ljudevit Kolar, Maršala Tita 96e, Suza, 031 733 081, 031 733 006, 091 5218 623; tradicionalna kuhinja, domaće vino i rakija, vinski podrum, ribolov, smještaj

Piroš čizma, Maršala Tita 101, Suza, 031 733 806, 098 372 480; tradicionalna baranjska jela

Richard Apel, I. L. Ribara 27, Karanac, 091 2101 212, www.baranya-adventure.com; aktivni odmor, pustolovni sadržaji, domaći gastro- i eno-specijaliteti

Salaš Ipsa, Franjin dvor 2, Čeminac, 091 5619 868, www.salas-ipsa.hr; tradicionalna baranjska kuhinja, jahanje, biciklizam, šetnja

Seljačko domaćinstvo Vaš, Ribarska 82, Kopačevo, 031 752 179, 098 244 285; www.kopacevo.pondi.hr; tibor.vas@os.t-com.hr; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, ribolov, canoeing, biciklizam

Seljačko obiteljsko turističko gospodarstvo Sklepić, panonska kuća iz 1910, seljačko gospodarstvo iz 1897, Kolodvorska 58, Karanac, 031 720 271, 098 739 159, www.skleplic.hr; etno-zbirka, fijaker, jahanje, domaće životinje, domaća hrana

Seoski turizam Lacković, Vinogradska 5, Bilje, 031 750 850, fax 031 751 329, 098 650 006; andjelko.lackovic@os.t-com.hr; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, lov, ribolov, biciklizam

OBITELJSKI SMJEŠTAJ

Aleksander, Hrv. vojske 3, Bilje, 031 750 689, 098 1707799 www.aleksander.bilje.info; aleksander@bilje.info; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, ribolov, biciklizam

Anica Đeri, Mihajla Klajna 11, Kneževi Vinogradi, 031 730 813, anica.djeri@os.t-com.hr, www.free-os.t-com.hr; /adjeri, blizina bazena, ribolov, vinska cesta, biciklizam

Apartmenti Vrata Baranje, Vinogradska 15, Bilje, 031 750 057, fax 031 751 456, 098 630 030; www.vrata-baranje.hr; info@vrata-baranje.hr; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, lov, ribolov, biciklizam

Apartment Katarina, Baranjska 17, Beli Manastir, 031 701 001, 098 476 293, katica.nicini1@os.t-com.hr, ribolov, vinska cesta, biciklizam

Apartment Racing, Petra Dobrovića 9, Beli Manastir, 031 702 633, 098 338 147, tradicionalna kuhinja, ribolov, vinska cesta

Baranjska oaza, Šandora Petefija 63, Bilje, 031 751 007, 091 2299 220; puktalovic.katica@kbo.hr; tradicionalna kuhinja, lov, ribolov, biciklizam

Bijeli lopoč, Ulica bijelog lopoča 21, Bilje, 031 750 640, 091 7998 085; www.bijeli-lopoc.hr; barica.beric@os.t-com.hr; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, lov, ribolov, biciklizam

Biljana Grković, Republike Hrvatske 16, Kneževi Vinogradi, 031 730 691

Biljski krokodil, Blatna 104, Bilje, 031 750 711, fax 031 750 711, 091 7982 220; www.biljski-krokodil.hr; biljski.krokodilh@os.t-com.hr; tradicionalna kuhinja, ribolov, biciklizam

Bogomir Papež, Glavna 123, Kneževi Vinogradi, 031 730 825

Capistro, Vinogradska bb, Bilje, 031 351 893, fax 031 351 893, 091 7932 558; www.capistro.hr; capistro.bilje@gmail.com; restoran, caffe-bar, tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, konji/jahanje, lov, ribolov, vožnja fijakerom, biciklizam

Corina, Tina Ujevića 11, Bilje, 031 322 106, fax 031 750 949, 095 9075 420; www.corina-apartments.com; pansion.corina@email.t-com.hr; tradicionalna kuhinja, lov, ribolov, biciklizam

Crvendac, Biljske satnije ZNC RH 5, Bilje, tel/fax 031 750 264, 091 2017 879 i 091 5515 711; www.crvendac.com; pansion@crvendac.com; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, lov, ribolov, biciklizam

Čingi lingi, Tina Ujevića 17, Bilje, 031 750 962, fax 031 206 644, 091 1558 702; www.cingilingi.odmor.org; cingilingi@gmail.com; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, ribolov, biciklizam

Domaćinstvo Grladinović, Ritska 11, Bilje, 031 682 196, 091 5074 141; domacinstvo@grladinovic.hr; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, lov, ribolov, biciklizam

Efimov, Hrvatskih branitelja 56, Bilje, 031 750 827, fax 031 750 827, 091 2030 701; barusaoo7@net.hr; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, lov, ribolov, biciklizam

Franjo Antić, Šandora Petefija 10, Karanac, 031 720 491

Irena Šipec, Mihajla Klajna 12, Kneževi Vinogradi, 031 730 238, 099 6784 649, www.irena-sobe.com; blizina bazena, vinska cesta, tradicionalna kuhinja, ribolov

Jasna Lovrenčić, Šandora Petefija 1p, Karanac, 031 720 088

Jelić, Tina Ujevića 13, Bilje, 031 750 535, fax 031 750 081, 098 138 2151; jelicbogdan@gmail.com; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, ribolov, biciklizam

Kostolić, I. Vencela 2, Draž, Gajić, sobe, 031 736 071, domaća hrana, ribolov na Starom dunavcu, vožnja čamcem

Kuća za odmor Kovačević, Crkvena 4, Bilje, 031 750 123, 091 1359 413; kovacevic4@net.hr lov, ribolov, biciklizam

Kuća za odmor Marina Zagrajski, Kralja Petra Krešimira IV 27, Beli Manastir, 091 5661 213, 091 7986 886, 031 703 236, marina.zagrajski@gmail.com, lov, ribolov, blizina bazena, vinska cesta

Kuća za odmor Melita Lesić, Karanačka 30, Beli Manastir, 031 701 690, 092 1197 732; blizina bazena, melitalesic@gmail.com; lov, ribolov, vinska cesta

Mala kuća, Ritska 1, Bilje, 031 750 393, fax 031 750 393, 098 762 706; www.malakuca.com; ivana.pralija@gmail.com; tradicionalna kuhinja, ribolov, biciklizam

Mazur – Ptičji raj, Kneza Branimira 2, Bilje, 031 750 294, fax 031 750 294, 098 826 115; www.mazur.hr; info@mazur.hr; tradicionalna kuhinja, lov, ribolov, biciklizam

Milena Lakić, Šandora Petefija 44, Karanac, 031 720 399

Obiteljsko gospodarstvo Barbara Blagus, Petra Dobrovića 27, Beli Manastir, 031 702 157, 098 533 541; domaći specijaliteti, ribolov, vinska cesta

Obiteljsko gospodarstvo Lutra, Tina Ujevića 2, Bilje, 031 750 960, 098 357 134; www.lutra.com; sinisa.bagaric@os.t-com.hr; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, biciklizam

Obiteljsko gospodarstvo Sabo, Kneza Branimira 23, Bilje, 031 750 163, 091 501 9535; sabo.adela@gmail.com, tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, biciklizam

Obiteljsko gospodarstvo Toma, Tina Ujevića 14, Bilje, 031 750 530, 091 5420 836; www.opg-toma.com; toma.bilje@yahoo.com; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, lov, ribolov, biciklizam

Privatni smještaj Bakho, Ljudevita Posavskog 4, Branjin Vrh, 031 727 308, 098 1698 143; zoran.banac@os.t-com.hr; domaća kuhinja, lov, ribolov, vinska cesta, biciklizam

Privatni smještaj Bakho plus, Miroslava Krlež 25, Šećerana, 091 5056 460, zoran.banac@os.t-com.hr; domaća kuhinja, lov, ribolov, vinska cesta, biciklizam

Privatni smještaj Margita Deanović, Osječka 115, Beli Manastir, 031 702 043, 098 9946 768, lov, ribolov, vinska cesta, biciklizam

Seljačko domaćinstvo Vrata Baranje, Vinogradska 17, Bilje 031 750 057 i 031 751 450, fax 031 751 456, 098 523 855, www.vrata-baranje.hr; info@vrata-baranje.hr; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, lov, ribolov, biciklizam

Slavica Škvorc, Glavna 41, Kneževi Vinogradi, 031 730 004, 091 5528 493

Sobe za iznajmljivanje Martinov, Hrvatske vojske 32, Bilje, 031 750 327, 091 5847 438; www.agroturizam-bilje.com; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, lov, ribolov, biciklizam

Sobe za iznajmljivanje Vašarević, Šandora Petefija 152, Lug, 031 701 901, fax 031 701 901, 091 9306 039, www.dovolena-chorvatsko.cz; zoran-bm_hr@net.hr; tradicionalna kuhinja, ribolov, lov, biciklizam
Stjepan Cizmar, Šandora Petefija 66, Karanac, 031 720 254

Takač Batina, Takač Marija, Draž, Apartmani Zeleni otok 99, Batina, 091 7965 880; ribolov, vožnja Dunavom u čamcu
Teteši, Kralja Zvonimira 17, Bilje, 031 750 155, 099 2148 804, sinisa.veber@inet.hr; tradicionalna kuhinja, domaće životinje, povrtnjak, biciklizam

Villa Sandrina, J. J. Strossmayera 4b, Bilje, 031 751 326, fax 031 751 326, 098 468 936, www.villa-sandrina.com; vila-sandrina@inet.hr; tradicionalna kuhinja, lov, ribolov, biciklizam

RESTORAN I GOSTIONICA

Ambient, Glavna 8, Kneževi Vinogradi, 031 730 103, 098 438 019, www.restoran-ambient.com

Baranjska kuća, Kolodvorska 99, Karanac, 031 720 180, 098 652 900, www.baranjska-kuca.cjb.net

Bistro Capistro, Vinogradska bb, Bilje, 031 351 893, fax 031 351 893, 091 7932 558; www.capistro.hr; capistro.bilje@gmail.com

Bistro Kod Kaje, Osječka bb, Beli Manastir, 031 703 060

Bistro Tena, Osječka 190, Beli Manastir, 031 703 324, 091 5322 220

Dunav čarda, Zeleni otok 1, Batina, 098 666 661

Kovač čarda, Maršala Tita 215, Suza, 031 733 101, 098 372 070

Krčma Centar, Šandora Petefija 1, Bilje, 031 750 799, fax 031 750 799, 098 9113 771

Panon, Moše Pijade bb, Kneževi Vinogradi, 031 730 901, fax. 031 732 113

Restoran Citadela, Lajoša Košuta 85, Vardarac, 031 753 184, fax 031 753 183, 091 5044 267; www.citadela.com.hr; citadela@os.t-com.hr

Restoran Kod Varge, Kralja Zvonimira 37a, Bilje, 031 750 031, fax 031 750 120, 098 214 300; www.kod-varge.hr

Restoran Kormoran, Podunavlje bb, Bilje, 031 753 099, fax 031 753 099, 091 1753 099; www.belje.hr

Restoran Piroš džizma, Maršala Tita 101, Suza, 031 733 806, 098 372 480

Restoran Tikveš, Titov dvorac 4, Tikveš, 031 752 905, 091 504 4267; www.citadela.com.hr; citadela@os.t-com.hr

Restoran Zelena žaba, Ribarska 3, Kopačevo, 031 752 212, 098 1647 396; www.zelena-zaba.hr

Restoran Batina, u sklopu Spomen-doma, 091 1655 556, domaći specijaliteti, obilazak vinograda, pogled na Dunav

Vinarija Josić, Planina 194, Zmajevac, 031 734 410, 098 252 657

HOTEL, TURISTIČKA AGENCIJA

Hotel Patria, Osječka bb, Beli Manastir, 031 710 710, www.hotelpatria.hr

Turistička agencija Galactica net, Lavoslava Ružičke 7, Šećerana, Beli Manastir, 031 725 065, fax 031 725 065, 091 1790 103, galacticanet@os.t-com.hr, www.galacticanet.hr

Turistička agencija Zora, Zagorska 52, Grabovac, 031 504 000, 031 505 000, 091 1353 605, e-mail: info@zora-turizam.hr, www.zora-turizam.hr

Zlatna greda, Sjenjak 48, 31000 Osijek, tel 031 565 180, 091 4211 424, fax 031 565 182, info@zlatna-greda.org, www.zlatna-greda.org

Belje dd, PC Turizam i ugostiteljstvo Šandora Petefija 2, Kneževi Vinogradi 031 790 127, 031 790 235, turizam@belje.hr, www.belje.hr

SUVENIRI

Art – dekor, Branislav i Danijela Pendić, Kralja Tomislava 86, Bilje, 095 9220 921; suveniri od od keramike i drva, etno-motivi, oslikavanje predmeta, replike iz tradicionalnog života

Kreativna udruga Kreativa, Sandra Vranješ-Brković, A. Stepinca 33, Darda, 031 740 361, 091 795 5621, 098 1903 579; eko-nakit, uporabni suveniri od prirodnih materijala

Obiteljsko gospodarstvo Blagus, Karanačka 30, Beli Manastir, 092 1197 732; oslikavanje staklenih bočica, etno i motivi prirode

Radionica keramike Asztales, ul. Franje Tuđmana 4, Beli Manastir, 031 705 367, od 2000, tradicionalna i umjetnička keramika, svi predmeti unikatni, izrađeni na lončarskom kolu

Suza, Stari mlin, 098 9455 990
Suveniri Farma, I. L. Ribara 57, Karanac, 092 1002 940; etno-suveniri ručno rađeni od drva, gline, mahovine, jelenjeg roga, s motivima seoskog života

Škrinjica sreće, Robert Perčić, Rade Končara 68, Petlovac, 099 7023 474; suveniri tradicionalne i sakralne tematike, cvjetni aranžmani, oslikane čaše i boce

Udruga Zlatne ruke, Kralja Zvonimira 55A, Bilje, 031 751 117, 099 5052 051; radionica zlatoveza, radionica tkalačkog stana i ostale radinosti

Udruga žena Biljanke, Kralja Zvonimira 2, Bilje, 031 750 217, 031 750 719; očuvanje kulturne baštine, tradicionalnog veza i običaja, biljski vez na staklu, izrada zidnih i stolnih slika biljnim vezom, zlatovezne slike, šuširi za boce

Verum, Ante Starčevića 7, Beli Manastir, 031 701 122, 091 170 1122; etno-suveniri, izvorne narodne nošnje Baranje, osnovna sirovina platno izrađeno na tkalačkom stanu, domaći vez, pletenje, šivanje baranjskih šokačkih motiva, ženske torbice, ženske i muške čarape, jastučići, remenje, etui i privjesci za ključeve

TURISTIČKA ZAJEDNICA

Turistička zajednica Osječko-baranjske županije
Kapucinska 40, 31000 Osijek
031 214 852
info@tzosbarzup.hr, www.tzosbarzup.hr

TZ Baranje

Imre Nagya 2, 31300 Beli Manastir
031 702 080, fax 031 702 080
info@tzbaranje.hr, www.tzbaranje.hr

TZ Općine Bilje

Kralja Zvonimira 10, 31327 Bilje
031 751 480, fax 031 751 481,
gsm 098 357 133
info@tzo-bilje.hr, www.tzo-bilje.hr

TZ Općine Draž

Ive Lole Ribara 10, 31305 Draž
031 736 517, fax 031 736 517
www.draz.hr

Belje dd, PC Turizam i ugostiteljstvo Šandora Petefija 2, Kneževi Vinogradi 031 790 127, 031 790 235, turizam@belje.hr, www.belje.hr

www.beli-manastir.hr

www.belje.hr

www.ceminac.hr

www.darda.hr

www.jagodnjak.hr

www.karanac.com

www.knezevi-vinogradi.hr

www.petlovac.hr

www.popovac.hr

HRVATSKA TURISTIČKA ZAJEDNICA

Iblerov trg 10/IV, p.p. 251
10000 Zagreb, Hrvatska
Telefon: +385 1 46 99 333
Telefaks: +385 1 455 7827
E-mail: info@htz.hr
Web: www.hrvatska.hr

KROATISCHE ZENTRALE FÜR TOURISMUS,
1010 Wien, Am Hof 13, Österreich,
Telefon: +43 1 585 38 84
Telefaks: +43 1 585 38 84 20
E-mail: office@kroatien.at

KROATISCHE ZENTRALE FÜR TOURISMUS,
60313 Frankfurt/M, Hochstrasse 43,
Deutschland
Telefon: +49 69 23 85 350
Telefaks: +49 69 23 85 35 20
E-mail: info@visitkroatien.de

KROATISCHE ZENTRALE FÜR TOURISMUS,
80469 München, Rumfordstrasse 7,
Deutschland
Telefon: +49 89 22 33 44
Telefaks: +49 89 22 33 77
E-mail: kroatien-tourismus@t-online.de

ENTE NAZIONALE CROATO PER IL TURISMO,
20122 Milano, Piazzetta Pattari 1/3,
Italia
Telefon: +39 02 86 45 44 97
Telefaks: +39 02 86 45 45 74
E-mail: info@enteturismocroato.it

ENTE NAZIONALE CROATO PER IL TURISMO,
00186 Roma, Via dell' Oca 48, Italia
Telefon: +39 06 32 11 0396
Telefaks: +39 06 32 11 1462
E-mail: officeroma@enteturismocroato.it

CHORVATSKÉ TURISTICKÉ SDRUŽENÍ, 110
00 Praha 1, Krakovská 25, Česká Republika
Telefon: +420 2 2221 1812
Telefaks: +420 2 2221 0793
E-mail: infohtz@iol.cz, info@htz.cz

CHORVÁTSKE TURISTICKÉ ZDRUŽENIE, 821
09 Bratislava, Trenčianska 5, Slovenská
Republika,
Telefon: +421 2 55 562 054,
+421 2 55 415 415
Telefaks: +421 2 55 422 619
E-mail: infohtz@chello.sk

HORVÁT IDEGENFORGALMI KÖZÖSSÉG,
1054 Budapest, Akademia u. 1,
Magyarország
Telefon.: +36 1 267 55 88
Telefaks: +36 1 267 55 99
E-mail: info@htz.hu

OFFICE NATIONAL CROATE DE TOURISME,
75116 Paris, 48, avenue Victor Hugo, France
Telefon: +33 1 45 00 99 55,
+33 1 45 00 99 57
Telefaks: +33 1 45 00 99 56
E-mail: infos.croatie@wanadoo.fr

CROATIAN NATIONAL TOURIST OFFICE,
London W6 9ER, 2 Lanchesters, 162-164
Fulham Palace Road, United Kingdom
Telefon: +44 208 563 79 79
Telefaks: +44 208 563 26 16
E-mail: info@croatia-london.co.uk

CROATIAN NATIONAL TOURIST OFFICE,
New York 10118, 350 Fifth Avenue, Suite
4003, U.S.A.
Telefon: +1 212 279 8672
Telefaks: +1 212 279 8683
E-mail: cntony@earthlink.net

NARODOWY OŚRODEK INFORMACJI
TURYSTYCZNEJ REPUBLIKI CHORWACJI,
00-675 Warszawa, IPC Business Center, ul.
Koszykowa 54, Polska
Telefon: +48 22 828 51 93
Telefaks: +48 22 828 51 90
E-mail: info@chorwacja.home.pl

KROATISKA TURISTBYRÅN,
11135 Stockholm, Kungsgatan 24, Sverige
Telefon: +46 8 53 482 080
Telefaks: +46 8 20 24 60
E-mail: croinfo@telia.com

KROATISCH NATIONAAL BUREAU VOOR
TOERISME,
1081 GG Amsterdam, Nijenburg 2F,
Netherlands
Telefon: +31 20 661 64 22
Telefaks: +31 20 661 64 27
E-mail: kroatie-info@planet.nl

OFFICE NATIONAL CROATE DU TOURISME,
1000 Bruxelles, Vieille Halle aux Blés 38,
Belgique
Telefon: +32 2 55 018 88
Telefaks: +32 2 51 381 60
E-mail: info-croatia@scarlet.be

ХОРВАТСКОЕ ТУРИСТИЧЕСКОЕ
СООБЩЕСТВО,
123610 Moscow, Krasnopresnenskaya nab.
12, office 1502, Russia
Telefon: +7 495 258 15 07
Telefaks; +7 495 258 15 07
E-mail: HTZ@wtt.ru

HRVAŠKA TURISTIČNA SKUPNOST,
1000 Ljubljana, Gosposvetska 2, Slovenija
Telefon: 386 1 23 07 400
Telefaks: 386 1 23 07 404
E-mail: hrinfo@siol.net

KROATISCHE ZENTRALE FÜR TOURISMUS,
8004 Zürich, Badenerstr. 332, Switzerland
Telefon: +41 43 336 2030
Telefaks: +41 43 336 2039,
E-mail: info@kroatien-tourismus.ch

OFICINA DE TURISMO DE CROACIA, 28001
Madrid, Calle Claudio Coello 22, esc.B,1°C,
España
Telefon: +3491 781 5514
Telefaks: +3491 431 8443
E-mail: info@visitacroacia.es

KROATIENS TURISTKONTOR,
Bjørnholms Allé 20; 8260 Viby J; Danmark
Telefon: +45 70 266 860
Telefaks: +45 70 239 500
E-mail: info@altomkroatien.dk

クオアチア政府観光局

Ark Hills Executive Tower N613, Akasaka
1-14-5, Minato-ku, Tokyo 107-0052
Telefon: +81 03 6234 0711
Telefaks: +81 03 6234 0712
E-mail: info@visitcroatia.jp

